

Institutionen för socialt arbete

Hjälp eller kontroll?

En kvalitativ litteraturstudie om hur maktförhållanden kommer till uttryck i studier som beaktar föräldrars upplevelser av att ha sina barn placerade i samhällsvård

SQ4562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp

Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits

Kandidatnivå

HT 2021

Författare: Astrid Hedlund och Julianna Westerberg

Handledare: Charlotte Melander

Abstract

Titel: Hjälp eller kontroll? - En kvalitativ litteraturstudie om hur maktförhållanden kommer till uttryck i studier som beaktar föräldrars upplevelser av att ha sina barn placerade.

Författare: Astrid Hedlund och Julianna Westerberg

Syftet med denna studie är att undersöka vilka resultat som framkommer i studier som beaktar föräldrars upplevelser av att ha sina barn placerade i samhällsvård samt genom begreppet makt söka förståelse för resultat som framkommer i de artiklar som särskilt berör föräldrars upplevelser av förhållandet till de socialarbetare de mött. Litteraturen som ligger till grund för studien består av nitton vetenskapliga artiklar och en rapport från sammanlagt åtta olika länder. Empirin sorterades genom en tematisk innehållsanalys och analyserades sedan utifrån ett maktperspektiv där fokus låg på relationell makt mellan socialarbetare och föräldrar och särskilt begreppen doxa och symbolisk makt. I resultatet framkom att föräldrar vars barn är placerade i samhällsvård vill vara så delaktiga som möjligt i planering av vården och vad som händer i barnets liv. Omhändertagandet kan leda till sorg-och krisreaktioner och att vara förälder på avstånd påverkar föräldrarnas identitetsuppfattning. Resultatet visar att föräldrarna upplever brist på insatser och att föräldrarna har en upplevelse av inte få uttrycka sig. Det finns alltid mycket makt närvarande när omhändertaganden sker. Förhållandet mellan socialarbetare och förälder formas av den ojämlika relation dem emellan där socialarbetaren besitter makt att både utöva kontroll och erbjuda hjälp.

Nyckelord: förälder, omhändertagande, social barnavård, makt

Begreppsförklaringar

Barn: barnens ålder i studiens publikationer varierar men förhåller sig till Barnkonventionens definition om att barn avser alla människor under 18 år.

Förälder: med begreppet menar vi alla föräldrar som har eller har haft sina barn placerade utanför hemmet oavsett om de förlorat den juridiska vårdnaden eller inte. I publikationerna benämns föräldrarna ibland som biologisk förälder.

Socialarbetare: med begreppet menar vi socialsekreterare, samtalsstödare eller andra stödjande funktioner som framkommer i publikationerna och som relaterar till en yrkesarbetande inom det sociala arbetet.

Social myndighet / barnskyddsmyndighet / socialtjänst: våra valda publikationer är baserade på studier som genomförts i olika länder och den myndighet som motsvarar socialtjänsten benämns olika inom de olika länderna. Vi kommer i vår text att framför allt använda begreppet den sociala myndigheten och när vi gör det menar vi en motsvarighet till socialtjänsten.

Lagar

Föräldrabalk (1949:381) - förkortas FB

Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga - förkortas LVU

Socialtjänstlag (2001:453) - förkortas SoL

Innehållsförteckning

1. Inledning	s. 6
1.1 Inledning	s. 6
1.2 Problemformulering	s. 7
1.3 Syfte och frågeställningar	s. 8
1.4 Studiens relevans för socialt arbete	s. 8
2. Bakgrund	s. 9
2.1 Barn och föräldrar i samhällsvård	s. 9
2.2 Lagstiftning	s. 10
2.2.1 Barnkonventionen	s. 10
2.2.2 Lagar i Sverige	s. 11
3. Teoretiska utgångspunkter	s. 14
3.1 Makt i mötet mellan klient och socialarbetare	s. 14
3.1.1 Makt och hjälp – två modeller	s. 15
3.2 Doxa och symbolisk makt	s. 17
4. Metod	s. 19
4.1 Metodval	s. 19
4.2 Litteraturval	s. 20
4.3 Genomförande	s. 21
4.4 Analysmetod	s. 22
4.5 Forskningsetiska överväganden	s. 23
4.6 Metoddiskussion	s. 24
4.6.1 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	s. 25
4.7 Arbetsfördelning	s. 26
5. Resultat och analys	s. 27
5.1 Sammanställning av valda publikationer	s. 27
5.2 Sammanfattning av valda publikationer	s. 38
5.3 Delaktighet i barnets liv	s. 38
5.4 Misslyckande som förälder	s. 40
5.5 Förhållandet mellan socialarbetare och förälder	s. 43
6. Avslutande diskussion	s. 47
Referenslista	s. 50
Bilaga 1 – Publikationerna som ligger till grund för vår studie	s. 52
Bilaga 2 – Informationsbrev	s. 54

Vi vill rikta ett stort tack till vår handledare Charlotte Melander för din hjälp i vår uppsatsprocess. Du har entusiastiskt bidragit med goda råd och synpunkter och vi kommer att bära med oss ditt sprudlande engagemang som en förebild i vår framtida yrkesbana.

/Astrid & Julianna

1. Inledning

1.1 Inledning

Ett omhändertagande av barn leder till stora förändringar både för de barn och de föräldrar som berörs. I situationer där föräldrar och barn inte samtycker till placering har samhället med stöd av lagstiftning möjlighet att ta till tvingande åtgärder i de situationer det anses nödvändigt. Socialtjänsten är den myndighet i Sverige som har ansvaret för det yttersta skyddsnetet för samhällsmedborgarna. Barn och unga är en av de grupper som särskilt ska beaktas (5 kap 1§ SoL) och socialtjänsten tar därmed ställning till och utreder barns behov. När omständigheterna i hemmet inte bedöms som tillräckliga är en placering utanför hemmet en av de åtgärder som socialtjänsten kan ta till. Omhändertagandet kan ske med samtycke från barnets förälder och barnet omhändertas då med stöd av socialtjänstlagen. Finns inget samtycke kan barnet, om domstol bifaller, omhändertas med stöd av lag med särskilda bestämmelser om vård av unga. I Sverige var 27 300 barn någon gång under år 2020 placerade utanför hemmet. Den största delen av placeringarna, 19 400 av barnen, var i familjehem (Socialstyrelsen, 2021). Oavsett anledningen till och vilket lagrum som beslutet om omhändertagande gjorts inom kommer den sociala myndigheten att ha en avgörande roll för familjens framtid. Föräldrar vars barn har placerats behöver på ett eller annat sätt förhålla sig till myndigheten då de själva inte längre har den känslomässiga och praktiska omvårdnaden av barnet. Barnet kan ha placerats i ett familjehem och precis som barnet behöver också föräldrarna anpassa sig och hantera familjehemsföräldrarna och den myndighet som tagit beslutet.

Omhändertaganden av barn som ett ingripande från myndighetshåll är inte unikt för Sverige utan sker i många länder i världen. I denna studie, som kommer att fokusera på just föräldrarnas upplevelser av detta ingripande, finns publikationer från olika länder i världen. Den sociala barnvården kan se olika ut i olika länder. Den kulturella kontext som finns i landet har stor betydelse för socialpolitiken och de insatser och stöd som erbjuds (Welborn & Dixon, 2013). Den lokala kontexten innebär skillnader i skyldigheter och rättigheter utifrån ländernas olika lagstiftning och påverkar bland annat synen på huruvida det finns ett individuellt eller gemensamt ansvar för barn och familjer, synen på familjens privatliv och integritet samt olika uppfattningar om hur barnen på bästa sätt ska uppfostras (Ibid.).

Barnkonventionen syftar till att ge en universell definition över de rättigheter som borde gälla för alla barn världen över. Samtliga länder inom FN förutom USA har ratificerat konventionen (Utrikesdepartementet, 2006; Barnombudsmannen, 2021). Enligt artikel 9 i Barnkonventionen bör barn växa upp med sina föräldrar så länge det inte är nödvändigt med ett åtskiljande för barnets bästa. Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som berör barnet (Ibid.). Barnets åtskiljande är därmed, oavsett land, ett beslut som ska ha tagits med utgångspunkt i principen om barnets bästa. Huruvida det är möjligt, utifrån barnets bästa, att barn och förälder återförenas eller inte är det den sociala myndigheten som beslutar om. Vilket stöd som föräldrar erbjuds och vilka möjligheter föräldrar och barn har att behålla sin relation bestäms även det av den sociala myndigheten. Alla beslut angående föräldrarna berör även barnen och den eventuella återföreningen mellan förälder och barn påverkas av de insatser som erbjuds eller inte erbjuds. Myndighetsutövning är en ständig balansgång mellan hjälp och kontroll (Höjer & Höjer, 2019). I den sociala barnvården i Sverige blir det en avvägning mellan att gå in tidigt för att kunna förebygga och respekten inför onödig inblandning i människors privatliv. Vid beslut som berör barn behöver socialarbetaren få insyn i familjens privatliv vilket då får en kontrollerande effekt. För att hjälp ska kunna erbjudas krävs till viss del insyn i familjens liv vilket gör balansgången mellan kontroll och hjälp synlig (Ibid.).

1.2 Problemformulering

I utredningen om tvångsvård för barn och unga (SOU 2015:7) framkom att socialtjänstens ansvar att stödja föräldrar vars barn är placerade i samhällsvård betraktas som otydligt samt att det finns otydligheter kring var i socialtjänstens organisation som ansvaret ligger. Föräldrarna har inte på egen hand rätt eller möjlighet att besluta om när de vill ha kontakt eller besöka sitt barn när barnet befinner sig i samhällsvård. Föräldern är helt i beroendeställning till de myndigheter, socialarbetare och familjehemsföräldrar som tagit över föräldraskapet rättsligt och praktiskt. Då föräldrarna befinner sig i underläge avseende sin påverkan på hur relationen mellan dem och barnet utvecklas blir det viktigt att ta in ett maktperspektiv i förståelsen av föräldrarnas upplevelser av detta delade föräldraskap. Hur stor möjlighet har de att själva påverka det stöd de erbjuds från myndigheten? Vilket stöd de blir erbjudna påverkar förutsättningarna för föräldrarna att arbeta på de brister som myndigheten menar finns. Föräldrars upplevelse och erfarenheter berör indirekt deras barns situation. Genom tidigare forskning vill vi beakta föräldrars upplevelser av att befinna sig i underläge till både

myndighet och familjehemsföräldrar. Då föräldrarna befinner sig i underläge är makt centralt och det blir därför viktigt att beakta maktaspekter av föräldrarnas upplevelser. Det är viktigt att veta hur föräldrarna upplever sin position för att kunna utveckla det arbete som utförs med både föräldrar och deras barn som befinner sig i samhällsvård.

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet är att undersöka vilka resultat som framkommer i studier som beaktar föräldrars upplevelser av att ha sina barn placerade i samhällsvård samt genom begreppet makt söka förståelse för resultat som framkommer i de artiklar som särskilt berör föräldrars upplevelser av förhållandet till de socialarbetare de mött.

Utifrån detta syfte har studien följande frågeställningar:

- Vilka aspekter av föräldrars upplevelser av att ha haft sina barn placerade i samhällsvård framträder i de framtagna artiklarnas resultat?
- Hur kan de resultat som beaktar föräldrarnas upplevelse av relationer till socialarbetare förstås utifrån ett maktperspektiv?

1.4 Studiens relevans för socialt arbete

Genom att belysa föräldrarnas upplevelser i tidigare forskning från olika länder kan vi bidra till att utveckla det sociala arbetet med föräldrarna till placerade barn. Genom deltagande i forskningsstudier har föräldrar som befunnit sig i den situationen fått möjlighet att göra sina röster hörda. De har därigenom bidragit med kunskap och erfarenheter som kan vara viktiga för utveckling av insatser som gynnar och utvecklar deras relation till sitt barn samt stöd i förändringsarbetet kopplat till förälderns omsorgsbrister. Denna studie samlar bilder av föräldrars upplevelser och kan förhoppningsvis bidra till mer kunskap inom området. Mer kunskap kan förhoppningsvis också bidra till en bättre situation för både föräldrar och barn som berörs av omhändertaganden inom den sociala barnvården.

2. Bakgrund

I detta kapitel kommer en kort bakgrund till den sociala barnvården att ges. En presentation om vad det står i Barnkonventionen om barn och föräldrar samt en presentation över lagar i Sverige som berör den sociala barnvården kommer kort att beskrivas. Vi har valt att ytterligare beskriva en svensk kontext på grund av att det är den kontext som vi befinner oss i. Kunskap om den svenska kontexten anser vi kan ha betydelse för en ytterligare förståelsegrund för det resultat som presenteras då de som läser denna svenskskrivna text framför allt är aktivt verksamma inom socialt arbete i Sverige.

2.1 Barn och föräldrar i samhällsvård

Hur skyddssystemet för barn är uppbyggt skiljer sig åt mellan olika länder. I vissa länder är barnskyddssystemet specifikt och i andra länder, däribland Sverige, är det integrerat med familjeservicen (Cocozza, 2014). De länder som har ett specifikt barnskyddssystem griper endast in när barn uppenbart är i behov av skydd (Andersson & Sallnäs, 2019).

Utgångspunkten ligger snarare i brister än utifrån behov vilket betyder att stöd och hjälp inte ses som en grundläggande uppgift hos myndigheten. Den juridiska vårdnaden kan i länder med detta system tas bort från föräldrarna för att skydda barnet och adoption används för att flytta barnet från barnvården. Detta system förekommer framför allt i anglosaxiska länder, däribland USA. De länder där barnskyddet är integrerat i familjeservice har ett större fokus på familjestöd. Stödet ges inte enbart till de familjer där barnet riskerar eller har behov av skydd utan kan, och ska, ges innan. Frivillighet och samarbete värderas högt men tvångsinsatser är möjliga. I de fall där barn och förälder separerats är återförening ett övergripande mål. Länder som förhåller sig till detta system är bland annat Sverige, övriga nordiska länder och Nederländerna (Ibid.).

I Sverige är familjeservicen en del av socialtjänsten och det är socialtjänsten inom en kommun som har det yttersta ansvaret för barnens skydd. Det innebär att det finns olika regleringar och bestämmelser som reglerar barns skydd mellan kommuner. Cocozza (2014) menar att systemet som det ser ut nu kan motverka själva syftet med socialtjänsten, att människor frivilligt söker hjälp, då föräldrar som ber om stöd per automatik blir föremål för en utredning som bygger på barnets behov av skydd. Även om föräldern ångrar sig eller av annan anledning tar tillbaka sin förfrågan kan utredningen, utifrån samma lagrum, fortsätta

(Cocozza, 2014). Social barnavård syftar på arbete med utsatta barn och innefattar socialtjänsten som följer upp anmälningar, genomför utredningar, tar beslut samt följer upp insatser. Den sociala barnavården består också av de som utför de insatser socialtjänsten beslutar om, så som institutioner, familjehem och kontaktfamiljer (Andersson & Sallnäs, 2019).

I Sverige eftersträvas en samverkan mellan ett barns föräldrar, socialtjänsten och det familjehem som barnet befinner sig i (Socialstyrelsen, 2018). Denna samverkan kallas för det tredelade föräldraskapet och definieras i materialet Barns Behov i Centrum (BBIC). Målet med samverkan mellan de tre parterna är att föräldrarna trots de uppdagade bristerna ska kunna få vara förälder till sitt barn och därmed genom samverkan kunna bli delaktig. Det tredelade föräldraskapet syftar också till att låta barnet få tillgång till sina föräldrar. Det är socialtjänsten som har det övergripande ansvaret att samverkan sker utifrån en bedömning om att det gynnar barnet (Ibid.).

Familjerna som blir aktuella i den sociala barnavården har många gånger en svår livssituation. Höjer (2019) skriver att vanliga orsaker till att barn blir omhändertagna är psykisk ohälsa och missbruksproblem. Föräldrarna har ofta en sämre social och ekonomisk status. Andersson och Sallnäs (2019) beskriver ojämlika förutsättningar för att kunna utöva ett föräldraskap. De placerade barnens föräldrar befinner sig utifrån ett intersektionellt perspektiv i underläge och har i vissa fall individuella egenskaper som försvårar föräldraskapet så som intellektuell funktionsnedsättning.

2.2 Lagstiftning

2.2.1 Barnkonventionen

Barnkonventionen syftar till att ge en universell definition över de rättigheter som borde gälla för alla barn världen över. Konventionen innebär att den enskilda regeringen blir ansvarig för att rättigheterna respekteras inom landet likväl som den innebär att barns situation blir till en internationell angelägenhet (Utrikesdepartementet, 2006). Konventionen har ratificerats av alla medlemsländer inom FN utom USA (Barnombudsmannen, 2021). Nedan presenteras ett urval av de artiklar som konventionen innehar som vi finner relevanta för vår studie då de ger en riktlinje till samtliga länder att beakta barn- och föräldrelationen samt ge föräldrar stöd som kan behövas för att möjliggöra sitt föräldraskap så långt som detta är möjligt.

- *Artikel 3: Barnets bästa* - Är en av konventionens grundprinciper. Vid alla åtgärder som berör barn ska i första hand det som bedöms vara barnets bästa beaktas. Denna princip finns även i föräldrabalken, utlänningslagen och socialtjänstlagen i Sverige.
- *Artikel 9: Åtskiljande från föräldrar* - Barn ska inte skiljas från sina föräldrar mot deras vilja utom då det med rättsligt stöd anses vara för barnets bästa. Vid dessa tillfällen ska alla berörda parter ges möjlighet till deltagande i processen. Om det inte strider mot barnets bästa ska barnet ges möjlighet till fortsatt kontakt med föräldrarna.
- *Artikel 16: Rätt till privat- och familjeliv* - barn får inte utsättas för godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv.
- *Artikel 18: Uppfostran och utveckling* - Konventionsstaten skall göra sitt bästa för att erkänna föräldrarnas ansvar för barnets uppfostran och utveckling. För att barnets rättigheter ska garanteras ska staten ge lämpligt bistånd till föräldrarna så att de kan uppfylla sitt ansvar gentemot barnet.
- *Artikel 20: Alternativ omvårdnad* - Då ett barn tillfälligt eller varaktigt fråntagits sin familjemiljö, kanske för sitt eget bästa då barnet inte kan tillåtas stanna i den miljö som råder, ska konventionsstaten säkerställa alternativ omvårdnad för barnet.
- *Artikel 25: Översyn avseende omhändertagna barn* - Konventionsstaten erkänner rätten för ett barn som omhändertagits av behöriga myndigheter att regelbunden översyn över den vård barnet får genomförs.
- *Artikel 27: Levnadsstandard* - Varje barn har rätt till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling. Föräldrar till barnet har huvudansvaret för att säkerställa levnadsvillkoren. Konventionsstaten ska vidta lämpliga åtgärder för att bistå föräldrarna genom materiellt bistånd och stödprogram.

(Utrikesdepartementet, 2006)

2.2.2 Lagar i Sverige

Beslut om en placering för barnet utanför hemmet finns att hitta i flera svenska lagar, Socialtjänstlagen (SoL), Lagen med särskilda bestämmelser om vård och unga (LVU) samt Föräldrabalken (FB). Dessutom är Europakonventionen sedan 1995 svensk lag där bland annat barnets grundläggande fri- och rättigheter beskrivs. I januari 2020 beslutades det att barnkonventionen skulle bli svensk lag vilket innebär att den tydligt ska genomsyra

Socialstyrelsens arbete med barn (Socialstyrelsen, 2020).

6 kap 1 och 2 §§ FB beskriver att *“barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god uppfostran”* och det är i första hand barnets vårdnadshavare som ska se till att barnet får sina behov tillgodosedda (Socialstyrelsen, 2020). Socialtjänstlagen har ett övergripande ansvar i att stödja barn och deras vårdnadshavare och ge det skydd och stöd som behövs (5 kap 1 § SoL). I de fall där socialtjänsten bedömer att situationen kräver och där erbjudna öppenvårdsinsatser inte räckt kan de placera barnet utanför hemmet. LVU 7 § ger socialtjänsten möjlighet att pröva fallet i förvaltningsrätten som då bedömer om barnet ska placeras utanför hemmet. LVU 2 § anger att vård ska beslutas utifrån *“[...] om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas”*. En bedömning om barnets situation görs utifrån den miljö som barnet befinner sig i. Till skillnad från de som brukar beskrivas som beteendefall i LVU 3 §, är dessa så kallade miljöfall ofta beskrivna som att barnets föräldrar brister i sitt skydd och stöd som barnet har rätt till. Socialtjänstens bedömning ska vara konkret och risken för barnet ska vara påtaglig vid ett omhändertagande (Prop.1989/90:28). Omhändertagandet ska var 6:e månad omprövas om behovet av placering fortfarande finns kvar (13 § LVU). För att lagen och rätt till placering ska upphöra ställs det krav på att föräldrarnas rådande omständigheter ändras och en förändring hos föräldrarna ska vara genomgripande och av varaktig karaktär. I Sverige råder principen om en återförening mellan vårdnadshavare och barn samt en närhetsprincip om att barnet ska placeras så nära som möjligt (Socialstyrelsen, 2020). 6 kap. 7 § SoL säger: *“Socialnämnden ska i fråga om de barn som vårdas i ett familjehem, jourhem, annat enskilt hem, stödboende eller hem för vård eller boende [...] lämna vårdnadshavarna och föräldrarna råd, stöd och annan hjälp som de behöver”*.

Under en placering utanför hemmet är det socialtjänstens ansvar att möjliggöra för att barnet och föräldern fortsatt har kontakt. Socialtjänsten ska se till att barnets rätt till umgänge med sina föräldrar sker enligt 6 kap. 1 § SoL, *“Vården bör utformas så att den främjar den enskildes samhörighet med anhöriga och andra närstående samt kontakt med hemmiljön”*. Samma rätt till umgänge uppges i 14 § LVU, *“Socialnämnden har ett ansvar för att den unges behov av umgänge med föräldrar och vårdnadshavare så långt möjligt tillgodoses”*. Barnets bästa samt barnets vilja att träffa föräldrarna ska vara avgörande. Även om barnet bott i ett familjehem länge och inte har en tydlig känslomässig anknytning till föräldern har barnet

fortsatt rätt till kontakt. Att barn ska vara med sina föräldrar ses som något som ska strävas efter, vilket också ger föräldrarna en stark rätt till barnet (Socialstyrelsen, 2020).

3. Teoretiska utgångspunkter

I följande kapitel redogörs för makt som är studiens teoretiska utgångspunkt. Makt är ett brett begrepp som innefattar mycket (Börjesson & Rehn, 2009). Nedan presenteras makt i mötet mellan klient och socialarbetare med två tillhörande modeller på förhållandet mellan makt och hjälp samt begreppen doxa och symbolisk makt. Det är de perspektiven av makt som sedan kommer att ligga till grund för analysen.

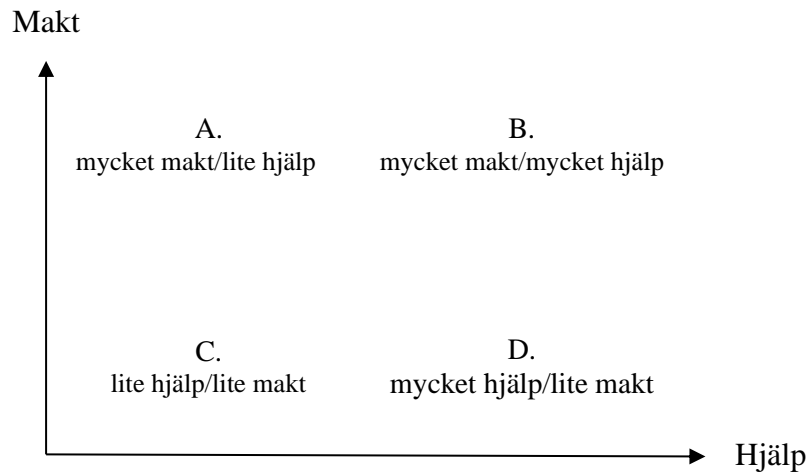
3.1 Makt i mötet mellan klient och socialarbetare

Makt kan både belysa och skapa ojämlika maktförhållanden mellan människor. Makt kan användas till att upprätthålla och förstärka olikheter. Makt kan också användas till att hjälpa (Skau, 2018). I mötet mellan socialarbetare och klient finns det dubbla förhållandet mellan makt och hjälp ständigt närvarande. Den ojämlika relationen beror bland annat på att den professionella får lön och är en representant för den offentliga hjälpapparaten som följer både uttalade och outtalade regler. Den professionelles lojalitet ligger både hos organisationen hen arbetar i och klienternas intressen. En annan aspekt som bidrar till ojämlikheten i relationen är kunskap. Socialarbetaren har kunskap om det område som klienten söker stöd/hjälp inom. Socialarbetaren förväntas också ta del av information från och om klientens privatliv. Kunskapen som socialarbetaren erhåller blir snarare ensidig än ömsesidig i hjälpare-klient-relationen i motsats till förväntningen av en relation i vardagliga situationer. I vissa situationer kan hjälpare veta något om klienten som denne själv inte vet om (Ibid.). En annan aspekt i maktförhållandet mellan klient och socialarbetare är journal- och utredningsskrivandet. Dokumentationen syftar till att säkra kommunikationen mellan yrkesverksamma (Skau, 2018). Det är dock socialarbetaren som skriver texten vilket gör att det är dennes sanning och uppfattning som skrivs ned. Klienten har rätt att begära ut sin journal men får det då senare än tidpunkten då det som står skrevs (Ibid.).

Skau (2018) belyser en förändring som individer kan uppleva när de i mötet med professionella blir till en klient. Att personen befinner sig i situationen kan göra att personen i uppfattningen om sig själv går från att vara normal till att vara avvikande. I och med den avvikande identiteten ska också "experter" vara delaktig i personens privatliv och kanske göra bedömningar om till exempel föräldraförmåga.

3.1.1 Makt och hjälp - två modeller

Skau (2018) har tagit fram en modell som belyser makt i förhållande till hjälp mellan hjälpare (såsom socialarbetare) och klienter. Modellen kan också förstås utifrån ett processperspektiv där modellen kan användas för att skilja mellan olika faser. Modellen visar fyra olika typer av relationer mellan hjälpare och klient.

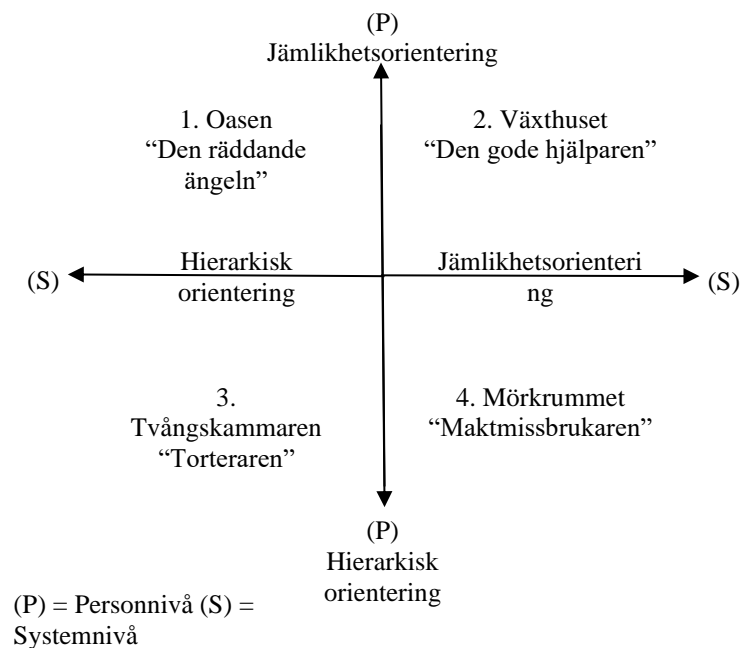
Figur: Makt och hjälp (Skau 2018)

- A) *Mycket makt och lite hjälp*: Kännetecknas av tvångsingripanden med låg hjälpeffekt. Relationen utmärks av obalans mellan makt- och hjälpdimensionerna. Ett exempel kan vara omhändertaganden av barn.
- B) *Mycket makt och mycket hjälp*: Kännetecknas av tvångsingripanden med hög hjälpeffekt. Relationen utmärks av att det finns en balans mellan maktutövandet och hjälpen. Ett exempel kan vara lyckade ingripanden vid omhändertagande av barn.
- C) *Lite hjälp och lite makt*: Kännetecknas av frivilliga ingripanden med låg hjälpeffekt. Relationen utmärks av balans mellan makt- och hjälpdimensionerna. Exempel på detta är rådgivning, förebyggande- och uppsökande verksamheter.
- D) *Mycket hjälp och lite makt*: Kännetecknas av frivilliga ingripanden med hög hjälpeffekt. Relationen utmärks av avsaknad av makt i den mån det är möjligt mellan hjälparen och klienten, mötet ska ske på en så jämlik nivå som möjligt. Exempel kan vara terapi och vägledning.

Ytterligare en maktaspekt är mellan den yrkesutövande personen och den yrkesverksammas del i systemet (Skau, 2018). Systemet är den hjälpande verksamheten som helhet och innefattar bland annat normer, lagstiftning, ekonomiska resurser, roller och kompetens. Systemnivån sätter ramarna för personnivån där mötet mellan hjälpare och klient sker.

Ramarna kan vara vida eller snäva och olika flexibla. Enligt Skau (2018) kännetecknas ena ytterligheten i systemet av stor frihet till yrkesutövaren och den andra ytterligheten kännetecknas av ett slutet system med lite handlingsutrymme för yrkesutövaren.

Yrkesutövarens handlingsutrymme påverkas också av var personen hierarkiskt befinner sig inom sin organisation. Personnivån innefattar den yrkesutövande personens kunskap, färdigheter och kompetens och kan använda det till att förstärka eller minska den strukturella maktaspekten. Modellen visar förhållandet mellan system, hjälpare och klient. Den horisontella axeln representerar systemnivån (S) och den vertikala axeln representerar personnivån (P). Axlarna sträcker sig mellan jämlikhetsorientering och hierarkisk orientering. I de fyra "rummen" som bildas i modellen kan relationen mellan klient och hjälpare placeras in.

Figur: Person och system (Skau 2018)

- 1) *Oasen*: Kännetecknas av en jämlikhetsorienterad hjälpare i ett hierarkiskt system, alltså en obalans mellan system- och personnivå.
- 2) *Växthuset*: Kännetecknas av balans mellan system- och personnivå. Hjälpaspekten är det mest framträdande i detta "rum". Systemets ramar främjar hjälparen.
- 3) *Tvångskammaren*: Kännetecknas av balans mellan system- och personnivå. Makt och kontroll dominerar vilket leder till förtryckande handlingar.

- 4) *Mörkrummet*: Kännetecknas av en obalans mellan system- och personnivån. Systemet framhäver jämlikhetsideal medan den yrkesutövande personen utövar makt och kontroll i mötet med klienten.

Alla möten mellan hjälpare och klient präglas av både hjälp och kontroll. Makten är en förutsättning för att hjälp ska kunna ges och kan användas för både goda och dåliga ändamål (Skau, 2018).

3.2 Doxa och symbolisk makt

Begreppet doxa kommer från teoretikern Bourdieu och skildras som ett maktperspektiv som finns inom olika fält där aktörer ständigt utmanar varandra men där en doxisk makt ses som så naturlig att maktaspekter blir osynliga (Järvinen, 2013). Doxa beskrivs ofta tillsammans med begreppen fält och symbolisk makt där fält beskrivs som en arena där en ständig kamp utövas bland aktörer. Genom fälten organiseras det sociala livet och möjliggör därmed maktpositioner som kan utmanas både inom det egna fältet och med andra fält. Fältets doxa bygger på ett system där personer uppfattar att förhållandet i fältet inte behöver ifrågasättas eller värderas utan i stället ses på med en objektiv syn. De deltagare och aktörer som ger sig in i fältets system accepterar, och krävs acceptera, de ramar som satts för att de ska få tillträde till fältet. Bourdieu menar att en doxisk makt i ett fält växt fram genom historiska händelser som bevarats vilket lett till ett starkt bibehållande och på så sätt blivit en doxa som råder. Inom en doxa bestäms egna regler, vad som är rätt och fel, normalt och onormalt, naturligt och onaturligt. Det sociala arbetets konstruktion av till exempel klienter, ansvar, modeller och organisation är alltså en följd av dess historia. Reglerna som sätts i ett fält skapas redan vid utbildning och sociala relationer och förmågor som blir krav för att få träda in i fältet (Ibid.). Genom doxans självklara existens utövas makt på olika nivåer. Giddens och Sutton (2014) beskriver Bourdieus fyra former av kapital som utgör grunden till maktpositioner i samhället och beskriver således hur klasskillnader kan förklaras. De fyra formerna av kapital är ekonomiskt kapital, kulturellt kapital, socialt kapital och symboliskt kapital. Den symboliska makten kommer ur det symboliska kapitalet som grundar sig i vår bild av andras uppfattning av oss själva (Ibid.). Uppfattningen formas genom att vi själva uppfattar att vi gör val i stället för någon annan. Genom exempelvis lojalitet, gåvor, tacksamhet, skyldigheter och begränsningar bildar vi oss en bild av andras uppfattningar om oss. Symboliska maktutövandet ses på så sätt berättigat och bildas genom aktörers högre status. Bourdieu

beskriver den symboliska makten genom att benämna den som en form av våld som de med lägre status utsätts för (Järvinen, 2013).

Doxa beskriver också maktförhållandena i det sociala arbetet. Doxan fortsätter att leva vidare genom att ständigt bekräfta sitt eget behov av att existera. Nya aktörer socialiseras in i fältets rådande maktförhållande där kategoriseringar skapas. Klienter bekräftas till exempel vara problematiska och socialarbetares behov av systemet är en faktor som gör förändringar komplicerade och långsamma, även då en önskan om förändring finns (Järvinen, 2013).

4. Metod

I följande kapitel redogörs för studiens metodval, litteraturval samt genomförande. Vidare beskrivs analysmetod och de etiska överväganden som gjorts. Kapitlet avslutas med en metoddiskussion och uppgifter om hur arbetet fördelats mellan studiens författare.

4.1 Metodval

Vår studie var från början tänkt att baseras på kvalitativa intervjuer. Vi ämnade undersöka socialsekreterares upplevelse och erfarenhet av att arbeta med föräldrar till barn placerade i samhällsvård. Mail med informationsbrev om studien skickades ut till ett flertal socialtjänster men vi lyckades inte få tag i respondenter som hade möjlighet att delta inom den tid vi hade på oss för uppsatsskrivandet. I de svar vi fick tillbaka på våra mail framkom det att socialsekreterarna hade stor arbetsbörda, åtminstone vid tidpunkten för vår studie, och därför kunde ha svårt att få tid till att delta. Vi funderade då på hur vi skulle gå till väga. Vi funderade på om vi skulle ringa runt och fortsätta sökandet efter respondenter eller om vi i stället skulle tänka om. I samråd med vår handledare valde vi att i stället göra en litteraturstudie. Vi använde oss av den forskning vi hade tagit fram till kapitlet "tidigare forskning" som inspiration till vad vi i stället skulle undersöka i litteraturen. Vi hade funnit forskning om familjehemsföräldrarnas, barnens, föräldrarnas och socialarbetarnas perspektiv. Eftersom vi sökt brett hade vi en överblick över vilken typ av forskning som fanns men inte fördjupat inom något av de forskningsspår vi hittat. Eftersom vi hela tiden varit intresserade av föräldrarna bestämde vi oss för att hitta mer forskning om deras perspektiv. Kapitlet "tidigare forskning" finns inte med i denna studie då hela studiens syfte är att beakta befintlig forskning inom det område vi är intresserade av att undersöka.

Vi har valt att göra en systematisk litteraturstudie. Den systematiska litteraturstudien syftar till att sammanställa redan publicerat material inom ett ämne för att kunna ge en samlad bild av området (Forsberg & Wengström, 2016). Bryman (2018) menar att en systematisk litteraturstudie kan ge en bild av vad som behöver forskas vidare på men att det också erbjuder andra professioner i samhället, till exempel politiker, att utgå från en samlad evidens inom det område de arbetar med. Vi vill med vår studie belysa föräldrar vars barn är placerade i samhällsvårds upplevelser av den erfarenheten och därmed göra dessa föräldrars röster

hörda. Mer kunskap om föräldrarnas perspektiv kan förhoppningsvis bidra till en bättre situation för både föräldrar och de barn som berörs.

4.2 Litteraturval

Vår studie har baserats på 20 publikationer. Dessa 20 publikationer har efter en sökprocess som beskrivs under "Genomförande" bedömts som relevanta för vårt syfte. För att hitta publikationer som bedömts vara relevanta för vårt syfte har vi haft kriterier för publikationerna (Forsberg & Wengström, 2016). Utifrån vårt syfte har vi haft för avsikt att undersöka studier som beaktar föräldrars upplevelser av att ha sina barn placerade. För att kunna ta reda på vad som finns om föräldrarnas upplevelser har vi endast valt att ha med studier där vårdnadshavarna själva kommer till tals genom exempelvis intervjuer eller enkäter. Studier som tar upp socialarbetares eller familjehems perspektiv har därför valts bort. Likaså har litteraturstudier som berört föräldrarnas perspektiv valts bort då de likt vår studie sammanställt vad som finns skrivet om ämnet. Det har vi bedömt gjort att föräldrarnas röster i de studierna kommer för långt bort i tid. Ett annat kriterium vi ställt är att artiklarna ska vara publicerade mellan 2000–2021. I databaserna sökte vi efter artiklar som går att läsa i fulltext och som har publicerats i en vetenskaplig tidskrift eller varit peer reviewed.

Våra publikationer består av 19 artiklar och 1 rapport. Rapporten är inte, till skillnad från övriga publikationer i vår studie, publicerad i en tidskrift. Den är genomförd av Ingrid Höjer (fil.dr. i socialt arbete, Göteborgs Universitet) i samarbete med Stiftelsen Allmänna Barnhuset. Rapporten hittades på Göteborgs Universitetsbiblioteks sökmotor Supersök under sökning efter tidigare forskning och allmän inläsning när vi ämnade göra en intervjustudie. Den har alltså inte hittats genom den sökprocess som beskrivs under "Genomförande" som övriga 19 publikationer gjort. Rapporten uppfyller i övrigt de kriterier vi ställt och vi anser utifrån vårt syfte att den har ett värde för studien.

Samtliga 20 publikationer vi har fått fram har presenterat kvalitativa studier med intervjuer (individuellt, parvis eller i fokusgrupper). Av de 20 publikationerna är 5 stycken från Sverige, 4 stycken från Norge, 1 stycken från Danmark, 2 stycken från Belgien, 4 stycken från Storbritannien, 1 stycken från Israel, 2 stycken från USA, 1 stycken från Spanien samt 1 artikel skriven gemensamt av forskare från Sverige, Norge och Storbritannien. Publikationerna är publicerade mellan 2007–2021, varav 7 stycken publicerats sedan 2020.

Publikationerna har sammanställts i en tabell under Resultatkapitlet. I tabellen finns en kort sammanställning om studiens syfte, metod och slutsatser.

4.3 Genomförande

När vi bestämde oss för att genomföra en litteraturstudie fick vi möjlighet att fördjupa oss inom ett visst forskningsområde. Det har krävt ett mer systematiskt och genomtänkt sökande av oss vilket vi nu ska beskriva. I vår sökprocess har vi använt oss av Göteborgs Universitetsbiblioteks sökmotor Supersök samt databaserna ProQuest Social Sciences, Swepub och Scopus. Vi har också sökt efter artiklar i tidskrifter som vi fått tillgång till genom Göteborgs Universitetsbibliotek.

De sökord vi har använt oss av när vi sökt i de olika databaserna samt tidskrifterna är *parent**, *biological parent**, *birth parent**, *natural parent**, *foster parent**, *experience**, *perspective**, *support**, *foster care*, *incare*, *child* in care*, *child* placed* och *out-of-home*. Dessa har utifrån en boolesk sökteknik (Östlundh, 2017) kombinerats på olika sätt med *OR* och *NOT* för att få fram artiklar som berör vårt syfte med studien. *NOT foster parent** lades till i sökningen då vi fick många resultat som handlade om deras perspektiv och erfarenheter vilket inte var vad vi önskade undersöka just i denna studie. I databasen ProQuest Social Sciences upplevde vi att det var svårt att få fram relevanta artiklar. Vi testade med att kombinera många ord och att endast söka med ett fåtal ord. När vi kombinerat de olika orden vi ovan angett har vi fått från några hundra träffar till flera tusen. I en sökning där vi kombinerade alla orden fick vi 312 träffar. Vi avgränsade sökningen till att gälla från år 2000 och framåt och fick då 264 träffar. Då vi i alla våra sökningar gått igenom ett stort antal träffar har vi valt att i ett första skede gå igenom titlarna på publikationerna. På de träffar som inte i titeln tog upp föräldrarna men skulle kunna vara av relevans läste vi abstracten på. När vi gick igenom titlarna letade vi efter ord som relaterade till vårdnadshavarna, så som “parents”, “birth parent” eller “mother”. Efter att titlarna på alla träffar gått igenom läste vi abstracten och kunde då välja bort artiklar som visade sig handla om familjehemsföräldrar i stället för föräldrarna. I denna sökning hittade vi endast 3 artiklar som gick vidare till nästa urvalssteg. I databasen Scopus upplevde vi att vi fick bättre träffar på vår sökning. Vi testade precis som innan olika sökkombinationer. Alla sökningar avgränsades där till att enbart söka inom social science. Med kombinationen “*birth parent*” *experience* fick vi 127 träffar som vi gick igenom. Efter den sökningen fick vi 12 artiklar som gick vidare till nästa urvalssteg. I databasen Swepub önskade vi hitta mer svensk

forskning på området men vi lyckades inte hitta någon relevant publikation när vi sökte där.

De tidskrifter som vi har sökt i är *Qualitative Social Work*, *Journal of Community & Applied Social Psychology*, *Adoption and Fostering*, *Child and Family Social Work*, *Practise*, *Adoption Quarterly*, *Journal of Family Social Work*, *Journal of Social Work* och *Nordic Social Work Research*. Vi har valt att söka i just dessa tidskrifter då artiklar vi redan hade fått fram publicerats i dem. De tre sistnämnda tidskrifterna lade vi själva till då vi uppfattade de som breda och möjligt relevanta. Alla sökningar i tidskrifterna har gjorts på ordet *parent* och har avgränsats till att enbart söka efter ordet i titlar. Vi gick igenom alla träffar vi fick på likadant sätt som vi gjort innan och fick genom detta tillvägagångssätt fram 16 artiklar.

Då vi inte har fått fram ett stort antal publikationer som uppfyllt de kriterier vi haft har vi också gjort sekundärsökningar (Östlundh, 2017). Vi sökte igenom referenslistor i de publikationer vi hittat och vi har använt oss av Scopus för att hitta artiklar som refererat till artiklar vi hittat. På detta sätt har vi fått fram ytterligare artiklar, om än inte ett större antal. Totalt fick vi genom våra sökningar fram 44 publikationer som vi vid första anblick ansåg kunde vara av intresse. I vårt andra urvalssteg gick vi igenom abstract och metod på samtliga 44 artiklar. Artiklar som visade sig ha fel metod för vår studie, så som litteraturstudier, valdes vid detta urval bort. Flera artiklar visade sig handla om föräldrars upplevelse av kontakten med motsvarigheten till socialtjänsten i studiens genomförda land utan att barnen varit omhändertagna. Dessa valdes också bort då de inte ansågs vara tillräckligt kopplade till vårt syfte. Efter att andra urvalet gjorts hade vi 20 publikationer som var relevanta för vårt syfte och uppfyllde våra kriterier.

4.4 Analyismetod

Vi har använt oss av en tematisk analys i arbetet med de 20 publikationerna. En tematisk analys kan genomföras på flera olika sätt och handlar om att koda materialet till kategorier för vidare analys (Bryman, 2018). Vår tematiska analys genomfördes i samband med att vi skrev sammanfattningarna om publikationerna i den tabell som presenteras under resultat-och analyskapitlet. Under läsningen av samtliga publikationer markerade vi i texten det som vi uppfattade som intressant och av relevans att ta med i vår studie. Det som markerats sammanfattades därefter för att få plats i tabellen. I samma process som vi skrev sammanfattningarna skrev vi ner ord och meningar som vi uppfattade som centralt för

föräldrarnas upplevelse och som väckte vårt intresse. Vi diskuterade tillsammans de teman vi båda fått fram var för sig enligt detta tillvägagångssätt. De teman som vi gemensamt kommit fram till uppfattar vi ha varit återkommande i publikationerna. De tre temana är: delaktighet i barnets liv, misslyckande som förälder och förhållandet mellan socialarbetare och förälder.

Vi var initialt intresserade av makt och hur det som perspektiv skulle kunna skapa djupare förståelse för föräldrarna och i synnerhet föräldrarna i relation till de socialarbetare de möter. Det tyder på en deduktiv ansats (Bryman, 2018) men då vi ville behålla en så öppen ingång som möjligt i inläsningen av materialet var inga specifika maktperspektiv bestämda. De maktperspektiv som presenterats i teorikapitlet bestämdes först efter att vi läst och kategoriserat materialet. Studien har därmed en abduktiv ansats vilket betyder att vi efter att ha läst vårt material funderat på vilka teorier som skulle kunna användas för att analysera materialet (Ibid.).

Att vi i våra teoretiska utgångspunkter har tagit med perspektiv på makt i mötet mellan socialarbetare och föräldrar ansågs vara av relevans då flertalet av publikationerna beaktar föräldrarnas upplevelse av att möta socialarbetare. Vi har också fastnat för just förhållandet mellan föräldrar och socialarbetare då det är högst relevant för oss som framtida socialarbetare då vi med stor sannolikhet kan komma att möta dessa föräldrar. Vi har också tagit med begreppen doxa och symbolisk makt då vi funnit de relevanta för att söka förståelse för det som framkommer i publikationerna på en högre nivå. Samtliga begrepp och perspektiv som presenterats i teorikapitlet används för att analysera materialet som redogörs för i resultat-och analyskapitlet.

4.5 Forskningsetiska överväganden

Då vi gjort en studie baserad på redan publicerade texter har vi inte ställts inför lika många etiska överväganden som vid exempelvis en intervjustudie. Med det sagt gäller givetvis lika höga etiska krav på en litteraturstudie som annan forskning (Vetenskapsrådet, 2017). I en litteraturstudie görs de etiska övervägandena utifrån de publikationer som studien baseras på (Forsberg & Wengström, 2016).

Majoriteten av de publikationer vi har med redovisar att de blivit granskade och godkända av en etisk kommitté. I både de publikationer som angett att de granskats och de publikationer

där det inte uttryckligen står att de godkänts av en kommitté beskriver att respondenterna gett sitt medgivande efter att de fått information om studien. Den etiska diskussionen i publikationerna varierar dock från att vara någon mening lång om just respondenternas medverkan till att vara ett längre stycke där de etiska överväganden som gjorts redovisas. Med det i åtanke så har dock allt forskningsmaterial som inkluderats gått igenom en peer review (eventuellt med undantag för Höjer, 2007) vilket innebär att de har genomgått en granskning av andra forskare. Det betyder inte att studierna automatiskt har en perfekt etisk grund men det kan åtminstone ge ett visst förtroende till studiernas utförande. Förutom att undersöka och granska hur etiska frågor behandlats i publikationerna har vi, när vi arbetat med bearbetning och analys av studiernas resultat, strävat efter att vara korrekta i vår återgivning av information och källor.

Studien baseras på sekundära källor där vi presenterar resultat från tidigare redan publicerade studier. I resultatet lyfter vi fram publikationernas resultat där föräldrarnas upplevelser framställs. Vi har funderat kring att personerna, vars röster och åsikter ligger till grund för författarnas resultat, lämnat sitt godkännande till att delta i ytterligare studier. Deltagarna i studierna har samtyckt till att delta i just de studierna och inte till att delta i vår studie. I publikationerna framgår inte alla etiska resonemang angående hur mycket deltagarna blivit informerade om att studien de deltog i kan användas vidare innan de samtyckt. Vi får däremot utgå från att så är fallet eftersom publikationerna blivit granskade av etiska kommittéer och av andra forskare innan publicering. Vi tar inte med citat eller enskilda uttalanden från föräldrar i publikationerna utan vi tar enbart med vad författarna till publikationerna beskrivit framkommit. Vi anser att vår studie likt de studier som deltagarna ursprungligen deltagit i fyller en viktig funktion med att belysa föräldrarnas röster.

4.6 Metoddiskussion

Vi har i viss mån haft svårt att hitta artiklar som stämmer in på våra kriterier vilket tycks tyda på att det finns ett begränsat antal studier om detta ämne. För att göra sökningar inriktade på precis det vi velat undersöka har vi utforskat de angivna sökorden i de artiklar vi fått fram för att hitta relevanta ord för vidare sökning inom ämnet. Sökorden i artiklarna var ofta inte så specifika, såsom "parent". Artiklarna angav också olika ord vilket gjorde att vi inte fick fram ett specifikt begrepp för detta forskningsområde. Vi är medvetna om att det med största säkerhet finns fler artiklar än de vi hittat inom vårt ämne. En möjlig faktor till vilka artiklar vi

fått fram och vilka som vi inte fått fram i vår sökprocess är språket. Vi har enbart använt oss av engelska ord i vår sökprocess och artiklar som publicerats på andra språk har därför sällats bort. En annan möjlig faktor som kan bidra till ett eventuellt bortfall är om vi helt enkelt sökt i fel databaser och tidskrifter (Friberg, 2017). Med det sagt hoppas vi att vi inte missat någon betydelsefull studie men att de publikationer vi fått fram oberoende det har ett stort värde för att synliggöra forskningsresultat som bygger på föräldrars upplevelser av att ha sina barn placerade i samhällsvård, vilket var syftet med studien.

4.6.1 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Vår studie är inriktad på att samla in empiri i form av andra forskares slutsatser och sekundär information. Vare sig undersökningen är kvalitativ eller kvantitativ ska strävan efter hög giltighet och relevans i de material som presenteras eftersträvas för studiens värde (Jacobsen, 2016). Dessutom krävs det att undersökningens empiri ska vara pålitlig och trovärdig. Vi kommer här att beskriva och diskutera dessa kriterier utifrån vår egen empiri och hur det kan ha påverkat resultatet som vi presenterar.

Validitet kan förstås genom intern validitet och extern validitet (Jacobsen, 2016). Intern validitet strävar efter att hitta ett svar på huruvida undersökning mäter det som faktiskt syftas till. Den interna validiteten är hämtad från den kvantitativa forskningen vilket gör att när den interna validiteten översätts till och används inom kvalitativ forskning finns det en typ av osäkerhet inbyggt i begreppet. Frågan att förhålla sig till inom kvalitativa undersökningar blir huruvida det med säkerhet går att utesluta att andra faktorer spelat roll för studiens resultat. Extern validitet syftar till att redogöra för om det finns möjlighet till generaliseringsbarhet utifrån studien som gjorts. Den externa validiteten handlar om hur studiens resultat eventuellt kan förstås genom att det går att överföra. Reliabilitet och tillförlitlighet syftar till att diskutera huruvida undersökningen skulle ge samma resultat om den görs om på nytt (Jacobsen, 2016; Bryman, 2018). Replikation är ett liknande begrepp som innebär om det finns någon möjlighet till att upprepa undersökningen. Resultatet i en studie kan påverkas av tillfälliga eller slumpartade företeelser. Reliabiliteten förknippas också med den kvantitativa forskningen där forskaren är intresserad av att mäta säkerheten i det resultat som framkommer (Ibid.).

Under arbetets gång har vi försökt vara så noggranna som möjligt när vi genomfört de sökningar vi gjort. Det har vi gjort eftersom en systematisk litteraturstudies tillförlitlighet

bygger på att sökningarna är väl beskrivna för att kunna öka transparensen och möjliggöra för kommande forskare att upprepa stegen (Forsberg & Wengström, 2015). Reliabiliteten i vår studie kan inte mätas i siffror då vårt syfte är att undersöka innehållet i texter. Det gör att vi som forskare och yttre faktorer inte kunnat påverka den insamlade empirin på samma sätt som exempelvis intervjupersoner kan påverkas av. De publikationer vi fått fram kan dock trots stor noggrannhet ha påverkats av oss författare genom sådant som vår förförståelse, vilka sökord vi använt oss av och val av databaser och skulle därmed kunna påverka det resultat vi fått fram. Intern validitet handlar om det som undersöks verkligen är det som undersöks (Jacobsen, 2016). Vi anser att en litteraturstudie är en lämplig metod att besvara vårt syfte om föräldrars upplevelse. Det skulle kunna tänkas att en intervjustudie också skulle kunna ge svar på vårt syfte men då vi velat ha en större och mer samlad bild över forskningsläget är en litteraturstudie en bättre lämpad metod. Möjlighet till att generalisera resultat i kvalitativa studier till andra sammanhang är låg i kvalitativa studier med anledning av urvalets storlek (Bryman, 2018). Vi har inte haft för avsikt att generalisera resultaten om föräldrars upplevelser utan har endast strävat efter att belysa dem. Våra publikationer har dock visat på en förhållandevis samstämmig bild över föräldrarnas upplevelser vilket skulle kunna tyda på att det resultat vi fått fram om föräldrars upplevelser skulle kunna ses som möjligt att generalisera. Att vi använt oss av teorier skulle kunna uppfattas som en analytisk generaliserbarhet utifrån att vi kan relatera till och använda andra teoretikers utvecklade kunskap om makt. Teorierna har växt fram och utvecklats genom flera teoretiker och gjort att vi kunnat använda oss av de för djupare förståelse av vårt material.

4.7 Arbetsfördelning

Arbetet med uppsatsen har till största del gjorts gemensamt. Vi har genom hela arbetet tillsammans diskuterat fram vad vi ska ta med och hur vi ska gå vidare. Vi har båda två i stor utsträckning skrivit under samtliga rubriker då vi skrivit i ett gemensamt dokument. Det har möjliggjort att vi har kunnat lägga till, redigera och kommentera det vi skrivit på var sitt håll. För att göra arbetsprocessen effektivare har vi ändå delat upp arbetet till viss del. Uppsatsen som helhet har lästs och diskuterats av oss båda och vi står gemensamt för det slutliga resultatet.

5. Resultat och analys

I följande kapitel presenteras en tabell över de publikationer vi fått fram genom vår sökprocess. Publikationerna består sammanlagt av 19 artiklar och 1 rapport. Tabellen innehåller en sammanfattande beskrivning av hur den studie som ligger till grund för publikationen har genomförts, vad den hade för syfte och vilka slutsatser som presenterats. Därefter följer en kort sammanfattning av vad som framkommit i tabellen. De teman som vi genom den tematiska processen fått fram är Delaktighet i barnets liv, Misslyckande som förälder samt Förhållandet mellan socialarbetare och förälder. Dessa presenteras och analyseras efter sammanfattningen av tabellen. Till grund för vår teoretiska analys av det presenterade innehållet ligger de maktperspektiv som redogjordes för under teorikapitlet.

5.1 Sammanställning av valda publikationer

Bengtsson, T. T., & Karmsteen, K. (2021). Recognition of parental love: Birth parents' experiences with cooperation when having a child placed in family foster care in Denmark. *British Journal of Social Work, 51*(6), 2001–2018.

Land	Urval och metod	Syfte	Slutsats
Artikel från Danmark.	<p>Artikeln tar upp två studier genomförda 2016 och 2017. Båda är intervjustudier som i denna artikel analyserats på nytt tillsammans.</p> <p>Urvalet bestod sammanlagt av 22 intervjuer med föräldrar (16 kvinnor och 8 män). Två av intervjuerna skedde med både mamma och pappa. Resterande 20 intervjuer genomfördes individuellt.</p>	<p>Att undersöka föräldrarnas upplevelse av samarbetet med socialarbetare och familjehemsföräldrar. Artikelns syfte är att peka på mönster som kan öka förståelsen till varför föräldrar känner ett mer eller mindre bra samarbete, utifrån hur de själva uppfattar det.</p>	<p>Författarna tematiserar fem olika upplevelser av samarbete. Konstruktivt samarbete, ambivalent samarbete, förbättrat samarbete över tid, minskat samarbete över tid samt brist på samarbete. Oberoende föräldrarnas upplevelse av samarbetet framkommer det att samtliga föräldrar söker bekräftelse och erkännande i sitt föräldraskap. Framför allt att bli sedda för att älska sitt barn. Resultatet visar att föräldrarnas upplevelse av samarbete förändras och skiftas i perioder. Författarna menar därför att socialarbetare måste kunna arbeta flexibelt med hur föräldrar uppfattar orsak till placering, sin föräldraroll, relationen till professionella samt deras drömmar och förhoppningar om framtiden med sina barn.</p>

Eli Buchbinder PhD & Orit Bareqet-Moshe MA. (2011). Hope and Siege: The Experiences of Parents Whose Children Were Placed in Residential Care. *Residential Treatment for Children & Youth, 28*(2), 120–139.

Land	Urval och metod	Syfte	Slutsats
Artikel från Israel.	<p>Intervjustudie omfattande 12 par av föräldrar (12 kvinnor och 12 män). Intervjuerna skedde parvis för att inkludera pappor i studien.</p>	<p>Beskriva och analysera föräldrars upplevda reaktioner när deras barn blivit omhändertaget och hur det påverkade dem.</p>	<p>Studien ger en komplex bild av hur föräldrars känslor utlöses av att deras barn blir placerade. Både de känslor som upplevs som positiva och de som upplevs som negativa beskrivs, däribland skam, ilska, acceptans och förändring. Föräldrarna skiftar mellan de olika känslorna i olika perioder. Författarna menar att arbetet bör göras av specialister på området som kan hantera och respektera föräldrarnas känslor, speciellt känslor rörande deras föräldraförmågor. På så sätt kan det skapa mening för föräldrarna att fortsätta vara föräldrar under deras barns placering. Socialarbetaren behöver också efter placeringen erbjuda stöttning och hjälp utifrån föräldrarnas känslor över sina föräldraförmågor.</p>

García-Martín MÁ, Fuentes MJ, Bernedo IM, Salas MD. (2019). The views of birth families regarding access visits in foster care. *Journal of Social Work*. 19(2): 173–191.

Land	Urval och metod	Syfte	Slutsats
Artikel från Spanien.	Intervjustudie omfattande 23 intervjuer med 25 föräldrar (19 kvinnor och 6 män). Två av intervjuerna genomfördes med både mamma och pappa.	Syftar till att beskriva föräldrars upplevelser av umgänge med sina barn som är placerade i familjehem. Studien vill fånga upp föräldrarnas åsikter om umgänget och synliggöra vad de tyckt varit hjälpsamt och vad de upplever behöver förbättras.	Studien visar på flera faktorer som föräldrarna upplever kan förbättras. Över lag var föräldrarna positiva till umgängestillfällena men hade också upplevelser av överdriven kontroll vid umgänget vilket upplevdes integritetskränkande. De upplevde att de fick för lite information om sitt barns vardag och för lite respons från socialarbetare om deras önskan om mer umgänge. Dessutom berättade föräldrarna om att var umgänget ägde rum kunde påverka upplevelsen. Författarna konstaterar att föräldrarna har en klar bild av vad de anser behöver förbättras.

Höjer, I. (2007). *Föräldrars röster - hur är det att ha sina barn placerade i fosterhem? Brukare och forskare samverkar*. Stockholm: Allmänna barnhuset.

Land	Urval och metod	Syfte	Slutsats
Rapport från Sverige.	Intervjustudie där fokusgrupper genomförts med 13 föräldrar (12 kvinnor och 1 man) indelade i 3 grupper. Fokusgrupperna träffades 4 gånger under 2 dagar och var indelade i 2 olika grupper under de 2 dagarna.	Att synliggöra föräldrars upplevelser av att ha eller ha haft sina barn omhändertagna.	Rapporten berör föräldrarnas upplevelse av aspekterna "före placeringen", "samarbete med socialtjänsten och familjehemsförälder", "efter placeringen", "återförening" samt "föräldrarnas tankar om barnens upplevelser". I resultatet framkom att föräldrar inte upplevde att deras krisreaktioner uppmärksammades, att de upplevde en konkurrens mellan de själva och familjehemmet, vikten av att få bekräftelse, oro till följd av det ifrågasatta föräldraskapet samt att även barnen ska få vara delaktiga i planering av vården. Författaren menar att rapporten visar på att kunskap om föräldrarnas upplevelser är av stor vikt för att möta och arbeta med dessa föräldrar.

Höjer, I. (2009). Birth parents' perception of sharing the care of their child with foster parents. *Vulnerable Children and Youth Studies*, 4(2), 161–168.

Land	Urval och metod	Syfte	Slutsats
<p>Artikel från Sverige.</p> <p>Resultat från Höjers rapport från 2007 presenteras.</p>	<p>Intervjustudie där fokusgrupper genomförts med 13 föräldrar (12 kvinnor och 1 man) indelade i 3 grupper. Fokusgrupperna träffades 4 gånger under 2 dagar och var indelade i 2 olika grupper under de 2 dagarna.</p>	<p>Artikeln vill söka förståelse för hur en grupp föräldrar upplever sitt föräldraskap och kontakten med familjehemsföräldrar under tiden deras barn varit placerade.</p>	<p>Resultatet delas in i tre rubriker som innefattar upplevelser av föräldraskap, umgänge med sina barn och samarbetet med familjehemsföräldrarna. Författaren kopplar menar att föräldrarna upplevelse visar på att det är utsatta för stigma och att socialarbetare måste vara medvetna om att stigma och uppfattningar om föräldrarna som dåliga kan påverka deras förmåga att kunna delta i sitt barns liv. De lyfte också att socialarbetare måste samarbeta med föräldrarna på ett sådant sätt att de får uttrycka åsikter om placeringen. Dessutom är det av vikt att tydligt lyfta fram och ge familjehemmen kunskap om de konflikter som kan uppstå med de föräldrarna. Studien skriver att det finns behov av professionellt stöd både till föräldrar och familjehemsföräldrar.</p>

Höjer, I. (2011). Parents with children in foster care – how do they perceive their contact with social workers. *Practice*, 23(2), 111–123.

Land	Urval och metod	Syfte	Slutsats
<p>Artikel från Sverige.</p> <p>Resultat från Höjers rapport från 2007 presenteras.</p>	<p>Intervjustudie där fokusgrupper genomförts med 13 föräldrar (12 kvinnor och 1 man) indelade i 3 grupper. Fokusgrupperna träffades 4 gånger under 2 dagar och var indelade i 2 olika grupper under de 2 dagarna.</p>	<p>Att undersöka föräldrars upplevelser av kontakten med socialarbetare på socialtjänsten. Artikeln ville lyfta fram faktorer som bidrog till både negativa och positiva erfarenheter.</p>	<p>Resultatet beskriver flera olika erfarenheter som liknande där de positiva faktorerna såsom delaktighet, respekt, att bli erkänd i sitt föräldraskap och kontinuitet lyfts fram. Negativa erfarenheter visade sig kunna bero på det motsatta och att socialarbetare såg sig som "experter". Författarna menar att stigma kan påverka socialarbetare vilket bidrar till föräldrarnas upplevelser. En form av dikotomi diskuteras där barn och föräldrar får olika stämplat, barnets sårbarhet och behov påverkar synen på föräldern. Socialarbetare behöver vara väl medvetna om förälderns situation och kunna hjälpa både barn och föräldrar.</p>

Lewis, S., & Brady, G. (2018). Parenting under adversity: Birth parents' accounts of inequality and adoption. *Social Sciences*, 7(12).

Land	Urval och metod	Syfte	Slutsats
Artikel från Storbritannien.	<p>Artikeln presenterar en del av resultatet från en större studie.</p> <p>Urvalet bestod av 14 individuella intervjuer med föräldrar (12 kvinnor och 2 män).</p>	Att undersöka föräldrars upplevelse av hur kön, socioekonomiska villkor och bilden av ett idealiskt föräldraskap har påverkat deras situation och känslor under processen då deras barn ska bli adopterat av ett familjehem. Artikeln fokuserar på tiden innan, under och efter adoptionen.	Strukturella faktorer påverkar föräldrarnas situation och ifall barnet blir omhändertaget eller inte. Författarna argumenterar för att socialarbetare också behöver kunna ta ställning till dessa samtidigt som de individuella faktorerna spelar roll. De strukturella svårigheter som föräldrarna lever med visade sig öka efter att barnet blivit placerat. Artikeln tar också upp svårigheten för föräldern att förändra sin situation under den korta period som finns innan en adoption kan äga rum.

Malet, M.F., Mcsherry, D., Larkin, E., Kelly, G., Robinson, C. and Schubotz, D. (2010), Young children returning home from care: the birth parents' perspective. *Child & Family Social Work*, 15: 77–86.

Land	Urval och metod	Syfte	Slutsats
Artikel från Storbritannien.	<p>Artikeln presenterar en del av en longitudinell studie pågående mellan 2000 och 2004.</p> <p>Urvalet i artikeln är intervjuer genomförda 2002 med 9 föräldrar (8 kvinnor och 1 man). Mamman och pappan intervjuades tillsammans, de resterande 7 intervjuerna genomfördes individuellt.</p>	Undersöka hur föräldrar upplevde och hanterade tiden då deras barn var placerat samt hur föräldrarna upplevde tiden efter att barnet kommit hem igen.	Författarna beskrev att de deltagande föräldrarna bestod av olika familjekonstellationer och menade att stödet då måste vara av olika slag. I resultatet framkom att majoriteten av föräldrarna hade ett litet socialt nätverk. Genomgående var att föräldrarna upplevde en brist på stöd från de egna föräldrarna vilket enligt författarna kan tyda på vikten av att tidiga ingripanden. Efter att barnet kommit hem upplevde föräldrarna dåligt stöd från myndigheten. Författarna betonar behovet av ett mer praktiskt stöd och mindre kontroll av barnets föräldrar.

Memarnia N, Nolte L, Norris C, Harborne A. (2015). 'It felt like it was night all the time': listening to the experiences of birth mothers whose children have been taken into care or adopted. *Adoption & Fostering*, 39(4), 303–317.

Land	Urval och metod	Syfte	Slutsats
Artikel från Storbritannien.	Intervjustudie omfattande individuella intervjuer med 7 mammor.	Utforska erfarenheter hos mödrar till placerade barn och syftar till att förstå föräldrarnas behov och känslor för att öka kunskap om relevant stöd.	Författarna anser att stöd och terapeutisk hjälp bör erbjudas föräldrarna i samband med omhändertagandet. De argumenterar för att resultatet i studien visar på vikten av att insatser erbjuds tidigt för att om möjligt förhindra de situationer som leder till att barnen omhändertas. Insatserna ska inte enbart syfta till att arbeta med föräldraförmågan utan också innefatta, och uppmärksamma, psykologisk hjälp när det behövs.

Moldestad, B & Skilbred, D. (2010). Når barn bor i fosterhjem - Udfordringer i samarbeidet mellom foreldre og barneverntjenesten. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 87(1), 32–45.

Land	Urval och metod	Syfte	Slutsats
Artikel från Norge.	Intervjustudie omfattande individuella intervjuer med 20 föräldrar (16 kvinnor och 4 män).	Undersöka föräldrarnas upplevelse av relationen till socialarbetare på den sociala myndigheten.	I resultatet framkom att föräldrarna upplevde att socialarbetarna inte var intresserade av deras situation eller deras kännedom om barnet. De upplevde generellt ett litet inflytande i processen. Detta menar författarna kan tyda på brist på kunskap om barnets positiva utveckling av samarbete med föräldrarna.

Morgan, HCM, Nolte, L, Rishworth, B, Stevens, C. (2019). 'My children are my world': raising the voices of birth mothers with substantial experience of counselling following the loss of their children to adoption or foster care. *Adoption & Fostering*, 43(2), 137–154.

Land	Urval och metod	Syfte	Slutsats
Artikel från Storbritannien.	Intervjustudie med individuella intervjuer med 5 mammor.	Undersöka mödrars upplevelser av att prata med ett samtalsstöd om deras barns placering eller adoption.	Resultatet presenteras i tre teman. Det första tar upp mödrarnas beskrivningar av att känna sig dömda, svikna och ensamma och hur det sedan övergår till att känna sig delaktiga och ha en bra relation till behandlaren. Andra temat belyser den reflektion och läkningsprocess som var behövande för kvinnorna eftersom de flesta varit med om olika trauman. Många gånger var det första gången de fick prata om svåra händelser och samtliga berättade om att det märkte en skillnad efter att de fått behandlingshjälpen. Sista temat behandlar kvinnornas bild av sitt moderskap. Många av kvinnorna uttryckte brist på information om sitt barn och möjlighet att vara delaktiga. Behandlingen gav möjlighet för kvinnorna att kunna uttrycka sina känslor.

Otterlei MT, Engebretsen E. (2021). Parents at war: A positioning analysis of how parents negotiate their loss after experiencing child removal by the state. *Qualitative Social Work*. 0(0).

Land	Urval och metod	Syfte	Slutsats
Artikel från Norge.	Intervjustudie omfattande 13 individuella intervjuer med föräldrar (10 kvinnor och 3 män).	Att undersöka hur föräldrar upplever att de blir sedda och bemötta av den sociala myndigheten.	Författarna tar upp sex teman som kommit fram i studien. Kampen mot myndigheten, misslyckande som förälder, avhumanisering, offer, att vara dömd och utveckling. Det framkom att föräldrarna uppfattade omhändertagandet som stigmatiserande och diskvalificerande av deras föräldraskap. Sorgen av att fått sitt barn placerat kopplas av föräldrarna ihop med sitt eget misslyckande.

Rockhill, A. (2021). Parents' experiences of family team meetings in child welfare. *Child & Family Social Work*, 26: 370–378.

Land	Urval och metod	Syfte	Slutsats
Artikel från USA.	Intervjustudie omfattande 16 föräldrar (11 kvinnor och 5 män). Ett par intervjuades tillsammans och resterande 14 intervjuer genomfördes individuellt.	Att undersöka hur föräldrar med barn i samhällsvård upplever "familjeteammöten" (syftar till att göra föräldern delaktig i planering och beslut rörande barnets placering). Mer precist undersöktes vad som upplevts vara till hjälp och inte i mötena för att lära av detta i det fortsatta arbetet.	Föräldrarna var positivt inställda till mötena. I studien framkom att föräldrarna kände sig delaktiga och lyssnade på. Det gällde även föräldrar där en återförening ej ännu varit möjlig. Föräldrarna uppgav att de kände att de kunde prata om hinder och utmaningar. Författaren menar att det finns ett fokus på styrkor, framgångar och problemlösning i mötesstrukturen som är av betydelse för föräldrarnas motivation. Bland de som upplevde missnöje gällde det handläggarna och hur de svarade, eller inte svarade, dem.

Said Salem, R., & Wilde, L. D. (2021). Life after an out-of-home placement: What biological parents in foster care tell us about parenthood. *Child & Family Social Work*, 1–9.

Land	Urval och metod	Syfte	Slutsats
Artikel från Belgien.	Intervjustudie omfattande individuella intervjuer med 13 föräldrar (9 kvinnor och 4 män).	Att undersöka vad föräldraskapet betyder för föräldrarna under deras barns placering samt vilken roll som föräldrarna får i det nya sammanhang som placeringen innefattar.	I artikeln framkommer att föräldrarna upplever blandade känslor över placeringen, känsla av sorg och att de har svårt att definiera sin nya roll som förälder på avstånd. Vad som framkommit som viktigt för föräldraidentiteten är att fortsatt få ha kontakt med sitt barn på något sätt. Föräldrarna förstår sitt föräldraskap utifrån den kontakten. Regelbundna umgängen med inte allt för långa mellanrum och att vara involverad i barnets liv framkom som betydande för föräldrarna. Författarna diskuterade tanken "ett delat föräldraskap" och önskar en mer öppen diskussion om hur föräldraskap kan möjliggöras på fler sätt än det traditionella.

Schofield, G., Moldestad, B., Höjer, I., Ward, E., Skilbred, D., Young, J., & Havik, T. (2011). Managing Loss and a Threatened Identity: Experiences of Parents of Children Growing Up in Foster Care, the Perspectives of their Social Workers and Implications for Practice. *British Journal Of Social Work*, 41(1), 74–92.

Land	Urval och metod	Syfte	Slutsats
Artikel från Norge, Sverige och Storbritannien.	<p>Artikeln tar upp 3 studier. En genomförd i Norge, en i Sverige och en i Storbritannien.</p> <p>Urvalet bestod i den svenska studien av 16 individuella intervjuer och i den norska studien av 20 individuella intervjuer. Den brittiska studien bestod dels av 32 individuella intervjuer och dels 2 fokusgruppsintervjuer med sammanlagt 5 av de föräldrar som intervjuats.</p>	<p>Syftet med artikeln är att undersöka föräldrars vars barn är placerade utifrån tre olika studier gjorda i Sverige, Norge och Storbritannien.</p>	<p>I artikeln framkommer att föräldrars förmåga att hantera sina känslor och sin identitet varierar mellan föräldrar och över tid. Bortsett att systemen i de tre länderna skiljer sig något åt framkommer det inga tydliga skillnader mellan de tre ländernas studiers resultat av föräldrarnas upplevelser. Gemensamma teman är den förlust som föräldrarna känner av omhändertagandet och deras förändrade tankar om sin egen identitet. Föräldrarna önskade också, oavsett studie, att bli behandlade med respekt, löpande få information om sitt barn och få vara så delaktiga som möjligt i sina barns liv.</p>

Shanks, E., & Weitz, Y. (2020). Supportive practices: Perceptions of interventions targeting parents whose children are placed in out-of-home care. *Adoption & Fostering*, 44(4), 349–362.

Land	Urval och metod	Syfte	Slutsats
Artikel från Sverige.	<p>Artikeln tar upp 2 studier genomförda 2016 och 2017. Båda är intervjustudier som i denna artikel analyserats igen tillsammans.</p> <p>Urvalet bestod sammanlagt av 14 föräldrar (9 kvinnor och 5 män).</p>	<p>Att undersöka föräldrars erfarenhet av två olika insatser i syfte att få kunskap om vad som uppfattas användbart och vilka behov som tillgodoses av dessa insatser.</p> <p>- I ena studien har föräldrarna fått individuellt stöd, i andra studien har föräldrarna fått stöd i grupp.</p>	<p>De föräldrar som fått individuellt stöd uttryckte att de fått vägledning, hjälp med att förstå information de tidigare saknat, möjlighet att prata om sin sorg samt bekräftelse. De uttryckte också att när stödpersonen följt med på möten hos socialtjänsten gjort att de känt sig stärkta och en känsla av lättnad i att veta att någon annan hör samma som de. De föräldrar som fått stöd genom gruppsamtal med andra föräldrar i liknande situation uttryckte att det inte var lika ensamt längre, att det var en lättnad att kunna prata med andra som var i samma situation. De uttryckte att de kunde hjälpa och stärka varandra samtidigt som de kunde förstå och prata om varandras sorg. I gruppen var de inte längre avvikande. Det som föräldrarna inte upplevde att de fick hjälp med utifrån de två insatserna var hjälp med att stärka sin föräldraförmåga eller stärka relationen till sitt barn.</p>

Storhaug, AS, Kojan, BH. (2017). Emergency out-of-home placements in Norway: Parents' experiences. *Child & Family Social Work*. 22: 1407–1414.

Land	Urval och metod	Syfte	Slutsats
Artikel från Norge.	Intervjustudie omfattande individuella intervjuer med 64 föräldrar (46 kvinnor och 18 män).	Att undersöka föräldrarnas kontakt med den sociala myndigheten innan och efter det akuta omhändertagandet, hur föräldrarna uppfattade anledningen till omhändertagandet och hur de upplevde placeringen.	Resultatet visade att cirka en tredjedel av familjerna hade haft kontakt och insatser från myndigheten innan, att cirka en tredjedel av familjerna varit i kontakt med myndigheten genom bland annat orosanmälningar men nekat till stöd och fortsatt kontakt och att cirka en tredjedel av familjerna aldrig varit i kontakt med myndigheten innan omhändertagandet. Vidare framkom att cirka hälften av föräldrarna upplevde sig nöjda med kontakten i samband med omhändertagandet och kände sig väl bemötta. Bland de som inte var lika nöjda framkom att de upplevde dålig kommunikation eller samarbete. De föräldrar som inte haft kontakt med myndigheten tidigare hade i större utsträckning samtyckt till omhändertagandet medan de som tidigare haft kontakt i större utsträckning uttryckt lägre förtroende för myndighetens beslut och hade upplevelser av att inte vara lyssnade på förrän det var så pass allvarligt att ett akut omhändertagande var aktuellt.

Sykes, J. (2011). Negotiating stigma: Understanding mothers' responses to accusations of child neglect. *Children and Youth Services Review*, 33(3), 448–456.

Land	Urval och metod	Syfte	Slutsats
Artikel från USA.	Intervjustudie omfattande individuella intervjuer med 16 mammor.	Att undersöka hur föräldrar vars barn omhändertagits förstår sin föräldraidentitet.	I resultatet framkom att föräldrarna upplevde en identitetskonflikt när barnen omhändertagits där deras egna tankar om sitt föräldraskap ställdes mot den stämpel av att inte duga som de fått av myndigheten. Föräldrarna upplevde sig ifrågasatta men valde aktivt att ställa in sig som en "förälder under förbättring" som ett sätt att samarbeta. Det för att kunna arbeta för en återförening och inte riskera en permanent placering. Författaren menar att ett aktivt arbete med att bevara en positiv föräldraidentitet hos föräldrarna kan göra en skillnad i vilken mån de tar emot hjälp och stöd vilket skulle ge bättre möjligheter i arbetet för en eventuell återförening.

Syrstad, E, Slettebø, T. (2020). To understand the incomprehensible: A qualitative study of parents' challenges after child removal and their experiences with support services. *Child & Family Social Work*. 25: 100–107.

Land	Urval och metod	Syfte	Slutsats
Artikel från Norge.	Intervjustudie med 6 mammor. Föräldrarna deltog i 2 fokusgrupptillfällen tillsammans. Mellan fokusgrupperna genomfördes individuella intervjuer med mammorna.	Att söka en förståelse för behov och utmaningar för föräldrar vars barn har omhändertagits. Artikeln undersöker också föräldrarnas upplevelse av familjerådgivning och hur det kan möta deras behov.	Resultatet visar att föräldrarna vid omhändertagandet hade svårt att förstå varför det skedde och att de inte vågade fråga för mycket då de upplevde att socialarbetare ansåg förklaringen till beslutet vara självklart. Vidare framkom det att föräldrarna valde att samarbeta och "följa order" i stället för att ifrågasätta, för att inte riskera att inte få träffa barnen. Tvärtemot upplevelsen av socialtjänsten kände sig föräldrarna lyssnade på av familjerådgivningen och uttryckte att de där kunde prata utan att få det som de säger vänt emot sig.

Weitz, Y., & Karlsson, M. (2021). Professional or authentic motherhood? Negotiations on the identity of the birth mother in the context of foster care. *Qualitative Social Work: QSW: Research and Practice*, 20(3), 703–717.

Land	Urval och metod	Syfte	Slutsats
Artikel från Sverige.	<p>Artikeln undersöker materialet från en studie som genomfördes 2016.</p> <p>Urvalet bestod av intervjuer med 16 föräldrar (9 kvinnor och 7 män). 4 av intervjuerna genomfördes i par och resterande 8 intervjuer genomfördes individuellt.</p> <p>Alla intervjuer beaktas men fokus har i artikeln lagts på mammorna.</p>	Att undersöka hur föräldrar (mammor) uppfattar sin identitet vid ett delat föräldraskap med familjehemsföräldrar (och socialtjänst).	Författarna presenterar tre olika identiteter som mammorna uppfattat i relation till framför allt familjehemsmamman. "Den oersättliga mamman" - oavsett vilken roll familjehemsmamman besitter upplever mamman sig vara den "riktiga" mamman. "Den missförstådda mamman" - upplever sig inte lyssnad på. "Den avlägsna mamman" - känner sig som en betraktare på håll genom att vara insatt i barnets situation men med känslan av att inte ha någon möjlighet att påverka.

5.2 Sammanfattning av valda publikationer

Samtliga publikationer har baserats på kvalitativa metoder och mer specifikt har de baserats på intervjuer. Intervjuerna har genomförts individuellt, i par eller grupp och har vissa gånger kombinerats. Länderna som publikationernas studier är genomförda i är Sverige, Norge, Danmark, Belgien, Storbritannien, Spanien, Israel och USA.

Samtliga publikationer berör föräldrar till barn som placerats i familjehem. I flertalet av publikationerna framkom att föräldrarna ville få möjlighet att fortsätta vara föräldrar efter att deras barn omhändertagits. För att föräldrarna fortsatt skulle känna sig som föräldrar framkom det att de på något sätt ville vara delaktiga i sitt barns liv. Flera av publikationerna har presenterat föräldrarnas komplexa känslor och att de inte fått utrymme att hantera dessa. Publikationerna har berört begreppet identitet och att föräldrarnas uppfattning om sin egen identitet förändrats efter att deras barn omhändertagits. Hur föräldrarna har upplevt samarbetet både till familjehemsföräldrar och den sociala myndigheten har berörts och det har framkommit olika erfarenheter om det hos föräldrarna. Flera av publikationernas författare har framfört vikten av att socialarbetaren som möter dessa föräldrar behöver ha kunskap om och vara inkännande för föräldrarnas kris-och sorgereaktioner och deras upplevelse av placeringen av sitt barn.

5.3 Delaktighet i barnets liv

Delaktighet är ett tema som återkommit i publikationerna. Vi kommer därför beskriva lite mer om vad som framkommit om detta utifrån sammanställningen av innehållet i artiklarna. Vi uppfattar att följande artiklar beaktar temat delaktighet: García-Martín m.fl. (2019), Höjer (2009), Morgan m.fl. (2019), Said salem och Wilde (2021), Schofield m.fl. (2011), Shanks och Wietz (2020), samt Wietz och Karlsson (2021).

I flertalet artiklar framkom det att föräldrar önskar vara delaktiga i sitt barns liv på avstånd under placeringen. Det framkom i García-Martín m.fl. (2019) och Morgan m.fl. (2019) att föräldrarna upplevde brist på information om barnets tillvaro samt brist på möjlighet att vara delaktig, mer information och fler umgängen önskades. Den beskrivna upplevelsen hos föräldrarna av brist på delaktighet kan förstås utifrån den ojämlika relation som finns mellan klient och socialarbetare. Skau (2018) menar att relationen inte är ömsesidig utan snarare ensidig på grund av det enkelriktade kunskapsutbytet och socialarbetarens övertag i

områdeskännedom. Föräldrarnas upplevelser skulle kunna sättas in i modellen “Makt och hjälp”¹ som återfinns i teorikapitlet. I alla frågor som berör barnets placering finns myndighetens makt ständigt närvarande, oavsett hur delaktig föräldern är. Det placerar samtliga av dessa ärenden, där föräldrar och barn berörs av barnets omhändertagande, inom den övre delen av modellens maktaxel, vid punkt A eller B (Skau, 2018).

I Said Salem och Wildes (2021) artikel framkom att föräldrarna upplevde det som viktigt för sin föräldraidentitet att fortsatt få ha kontakt med sitt barn på något sätt. Regelbundna umgängen med inte alltför långa mellanrum framkom även i denna studie som önskvärt. Detta stämmer överens med den förändring som Skau (2018) beskriver där individen går från “normal” till avvikande. Denna övergång riskerar att inte vara synlig för socialarbetaren i myndigheten då socialarbetaren möter dessa föräldrar till vardags vilket skulle kunna göra att processen blir osynlig (Järvinen, 2013). Likaså i Schofield's m.fl. (2011) artikel beskrevs det att det i samtliga tre studier som låg till grund för deras artikel framkommit att föräldrarna löpande önskade få information om sitt barns liv och att få vara så delaktig som möjligt. I Wietz och Karlssons (2021) artikel beskrivs det att några av de deltagande föräldrarna upplevde att de fick information om sitt barns liv men inte att de hade möjlighet att påverka något vilket gav en känsla av att vara en betraktare. Föräldrarna som befinner sig i denna ställning, i kontakt med myndigheter till följd av omhändertagande av sitt barn, har inte längre full kontroll över sin egen situation. Det är myndigheten och socialarbetaren som föräldrarna möter där som tagit över en del av makten. Om socialarbetaren placerar sig högt upp på jämlikhetsorienteringsaxeln i modellen “Person och system”² innebär det att socialarbetaren använder sin position till att göra det bästa av situationen. Det skulle kunna tyda på att socialarbetaren, utifrån föräldrarnas perspektiv av vad hjälpen innebär, bjuder in till delaktighet och insyn i processen (Skau, 2018). Att föräldrarna ändå upplever sig som betraktare och upplever en mindre grad av delaktighet skulle kunna bero på deras förlorade kontroll. Trots regelbundna umgängen och information kan upplevelsen, utifrån ett maktperspektiv, färgas av den förlorade kontrollen.

Höjer (2009) menade att uppfattningar om föräldrar som dåliga kan bidra till att påverka deras förmåga av att kunna delta i sitt barns liv på ett positivt sätt. I Shanks och Wietz (2020) artikel

---

¹ I teorikapitlet på s. 15

² I teorikapitlet på s. 16

undersöktes föräldrars upplevelse av samtalsstöd och där framkom det att vårdnadshavarna saknade insatser som hjälpte dem att stärka relationen till sitt barn. Bristen på insatser kopplade till föräldraförmågor och relationen mellan förälder och barn har vi funnit anmärkningsvärt. Utifrån åtminstone en svensk kontext är relationen en förutsättning för att föräldern ska kunna få tillbaka vårdnaden (Schiratzki, 2019) och det borde därmed vara av vikt att fokusera på under barnets placering. Makten i den frågan ligger hos myndigheten som har att besluta om resurser och vem som får tillgång till vilket stöd. Med utgångspunkt i modellen "Makt och hjälp"³ skulle det kunna vara av betydelse att fundera på vilken hjälpeffekt som de insatser som ges har för föräldern och vilka effekter det ger för barnen som det berör (Skau, 2018).

5.4 Misslyckande som förälder

Andra temat som vi kunnat utläsa handlar om identitet och föräldraskap. Vi uppfattar att de artiklar som beaktar detta tema är: Bengtsson och Karmsteen (2021), Buchbinder och Bareqet-Moshe (2011), García-Martín m.fl. (2019), Höjer (2009), Lewis och Brady (2018), Otterlei och Engebretsen (2021), Said Salem och Wilde (2021), Sykes (2011), Syrstad och Slettebø (2020) samt Weitz och Karlsson (2021).

Lewis och Brady (2018) tar upp föräldrarnas beskrivningar om deras livssituationer och deras upplevelser av dess betydelse för att barnet blivit omhändertaget samt deras tankar om det idealiska föräldraskapet. Författarna beskriver även föräldrarnas upplevelse av ojämlikhet mellan dem och barnets familjehem. I artikeln framkom också föräldrars upplevda svårigheter som författarna kopplade ihop med strukturella faktorer såsom könets betydelse och socioekonomiska villkor. Författarna diskuterade i artikeln för att socialarbetare behöver kunna arbeta med både individuella och strukturella faktorer samtidigt för att kunna ge bästa möjliga stöd i situationen. Att arbeta utifrån en större bild skulle kunna bidra till bättre förutsättningar för föräldrarna. Bourdieu beskriver att det finns en naturlig ordning, även kallad doxa, i samhället som utan motstånd accepteras (Järvinen, 2013). Doxisk makt skulle kunna skildra både föräldrars symboliska kapital genom deras position i samhället och de förutsättningar som föräldrarna ges genom de livssituationer de har. Makten består av att systemet (samhället) kategoriserar föräldrar och därmed konstruerar olika kategorier av

---

³ I teorikapitlet på s. 15

föräldraskap som kan uppfattas som bra eller dåliga av samhället i stort. Kategoriseringen sker utan större motstånd i samhället och utgör därmed en doxisk makt (Järvinen, 2013).

Höjer (2009) tar i sin artikel upp att föräldrarna upplever att de utsätts för stigma och att de upplever en utsatthet av att deras barn har omhändertagits. Föräldrarna i studien upplever utsattheten genom att den bland annat påverkar deras möjlighet till att vara föräldrar. Både Höjer (2009) och Garsía-Martín m.fl. (2019) beskriver att föräldrarna upplever att relationen till familjehemsföräldrarna kan ha en påverkan på synen på sitt eget föräldraskap. Artiklarna tar upp föräldrarnas intryck av att bli kontrollerade vid umgängen med deras barn och att de på grund av den ständiga tillsynen upplever att de ständigt är under bedömning. Föräldrarna skulle kunna förstås utifrån den "Person och system"-modell⁴ som Skau (2018) tagit fram. Föräldrar har alltid ramar att förhålla sig till då de ständigt befinner sig inom ett system. Landets lagar är yttre gränser som till exempel ska följas utav alla. Ramarna är däremot annorlunda när föräldrarna är i kontakt med myndigheter till följd av att deras barn omhändertagits än när de har sitt barn boende hemma hos sig. Under de förutsättningarna där föräldrarna är i en position, som skulle kunna förstås som underlägsenhet, kan det bli svårt för föräldraskapet att fullt ut utvecklas. Höjer (2009) menar att föräldrarnas förutsättningar försvårar deras möjligheter till att vara föräldrar. Resultatet från Garsía-Martín m.fl (2019) återger att föräldrarna önskade ha fler och tätare umgängen vilket skulle öka deras känsla av att fortsatt vara förälder. Av det som beskrivits blir det synligt att mycket ansvar ligger på socialarbetarna i deras kontakt med föräldrarna. Systemet (utifrån "Person och system"-modellen; Skau, 2018) som socialarbetaren arbetar inom blir aktuellt även för föräldrarna med den skillnaden att det är socialarbetaren som har makten att besluta om allt som berör föräldrarnas insatser kopplade till föräldraförmåga samt deras möjlighet till en relation med sitt barn. Det gör att medvetenhet om att föräldrarna är beroende av socialarbetaren blir väldigt viktigt. Som beskrevs ovan kan förväntningarna och de ideal som föräldrarna har att förhålla sig till förklaras genom doxisk makt som bevarar uppfattningar utan motstånd (Järvinen, 2013).

I våra publikationer framkommer att föräldrarnas egna upplevelser av sitt föräldraskap sätts i relation till familjehemsföräldrarna. Föräldrar beskriver i Höjers (2009) studie upplevelser av att de satts i ett fack som "dålig förälder" av familjehemsföräldrarna. Familjehemsföräldrarna

---

⁴ I teorikapitlet på s. 16

har ett starkare kapital att utgå från och har av samhället uppfattats vara exempel på ett “gott föräldraskap”. Socialarbetarens (samhällets) bedömning har gjorts och består av att familjehemsföräldrarna godkänts i sitt föräldraskap i kontrast till föräldrarna som blivit bedömda som bristande (Järvinen, 2013). Det ojämlika förhållandet gentemot familjehemsföräldrar beskrivs även av Weitz och Karlssons (2021) studie där de undersökt mödrars upplevelse av sitt föräldraskap i kontrast till familjehemmets föräldrar. De tar likt García-Martín m. fl. (2019) upp att föräldrarna upplever sitt föräldraskap olika beroende på hur tät kontakt föräldern tillåts ha med sitt barn. Återigen blir socialarbetarens makt och föräldrarnas beroendeställning synlig.

Bengtsson och Karmsteen (2021) undersökte föräldrars upplevelse av samarbetet med den sociala myndighet de mött. Oavsett hur samarbetet upplevdes framkom det att föräldrarna upplevde ett behov av att bli bekräftade och erkända i sitt föräldraskap. Said Salem och Wilde (2021) samt Sykes (2011) betonar föräldrarnas upplevelser av att inta en ny roll och identitet i sitt föräldraskap efter att deras barn blivit placerade. Det underkända föräldraskapet har lett till en konflikt med deras nuvarande bild av sitt föräldraskap. Båda artiklarna behandlar upplevelser av hur det mindre inflytande föräldrarna fått påverkar deras föräldraskap. Said Salem och Wilde (2021) tar upp den nya roll föräldrarna behöver hitta då ansvaret ska delas och inte enbart själva har inflytande i barnets liv. Föräldrarna definierade sitt föräldraskap utifrån kontakten de har med barnen och flera föräldrar önskade mer umgänge med sina barn men upplevde sig inte bli hörda. Föräldrar i artiklarna kan således ses som att de visar på effekter av de förutsättningar som ges för deras föräldraskap. De behöver anpassa sig till den rådande situationen och acceptera villkoren som blivit satta för deras nya föräldraskap (Järvinen, 2013). Ett föräldraskap på avstånd påverkar föräldrarnas känslor som ligger till grund för föräldrarnas tankar.

Föräldrarna i samtliga artiklar som berör temat föräldraskap tar på ett eller annat sätt upp hur föräldraskapet ger upphov till känslor hos föräldrarna genom att föräldraskapet ifrågasätts. I Buchbinder och Bareqet-Moshes (2011) studie ges en bred bild av olika känslor som utlöses av placeringen. Känslor av ilska och att vara utsatt för bestraffning men även känslor som acceptans, förändring och lättnad av att placeringen genomförts. De olika känslouttryckarna kan skifta över tid. Författarna menar att föräldrarnas upplevelser visar på vikten av att bemöta alla reaktioner för att kunna möjliggöra för en acceptans av en ny typ av föräldraskap hos föräldrarna. Som sagts innan blir samhällets normer utifrån en doxisk makt osynlig

genom att vara sedd som naturlig (Järvinen, 2013). Hur föräldrarna bemöter normen och reagerar på de krav som ställs på dem att förändras beskrivs i de valda artiklarna på ett varierande sätt. Föräldrarna i Syrstad och Slettebø's studie (2020) berättar om föräldrarnas val om att följa socialarbetarens "order" trots ilska och andra åsikter om bedömningen som gjorts om deras situation. Deras lägre maktposition i samhället enligt doxa och symboliskt kapital (Järvinen, 2013) skulle möjligen kunna skildra deras val. Otterlei och Engebretsen (2021) menar att föräldrarnas berättelser om erfarenheter och reaktioner där de upplevt sig bli utsatta för en felbedömning samt att de själva är offer som ett eventuellt motstånd till den sociala myndigheten.

Utifrån vad som framkommit om föräldrars tankar om sin föräldraidentitet och sitt föräldraskap som efter ett omhändertagande sker på avstånd blir den ojämlika relationen mellan socialarbetare och förälder tydlig (Skau, 2018). Föräldrarnas föräldraskap har blivit delat med både familjehem och den sociala myndigheten och utöver det satt i en beroendeställning till socialarbetaren. Föräldrarnas upplevelser tyder på att de upplevt lite hjälp vilket placerar relationen mellan socialarbetaren och föräldern nära punkt A i modellen "Makt och hjälp"⁵. Punkt A kännetecknas av mycket makt och lite hjälp (Ibid.). Makten hos socialarbetaren utifrån föräldrarnas självkänsla och identitetstankar ligger i huruvida de uppmärksammar det i mötet med föräldern och lyssnar på deras behov samt huruvida de också hänvisar vidare föräldrarna till någon som ytterligare kan uppmärksamma föräldrarna.

5.5 Förhållandet mellan socialarbetare och förälder

De artiklar som beaktar föräldrars upplevelse av relationen och/eller samarbetet med socialarbetare är Bengtsson och Karmsteen (2021), Höjer (2011), Memarnia m.fl. (2015), Moldestad och Skilbred (2010), Morgan m.fl. (2019), Otterlei och Engebretsen (2021), Rockhill (2021), Schofield m.fl. (2011), Shanks och Weitz (2020), Storhaug och Kojan (2017) samt Syrstad och Slettebø (2020). Vi kommer att presentera mer om de resultat som framkommer i artiklarna än vad som framkommer i våra sammanfattningar. Detta då vi finner att förhållandet mellan socialarbetare och förälder är av särskild vikt att belysa då den ligger till grund för mycket av det som föräldrarna upplever. Vi finner även ämnet av vikt att särskilt belysas utifrån att (vi som framtida) socialarbetare i sin yrkesroll kan komma att möta dessa föräldrar.

---

⁵ I teorikapitlet på s. 15

Bengtsson och Karmsteen (2021) kategoriserade i sin artikel fem olika mönster som föräldrarna i deras intervjuer upplevt i samarbetet med socialarbetare. "Det konstruktiva samarbetet" kännetecknas av att föräldrarna är positivt inställda till placeringen på grunden att de ville det bästa för barnets välbefinnande. Trots att föräldrarna upplevde att det var ett bra samarbete framkommer det i resultatet att föräldrarna ändå var noga och medvetna om vad de sa under möten utifrån rädslan att bli dömd. "Det ambivalenta samarbetet" kännetecknas av å ena sidan ett ömsesidigt förtroende mellan de själva och de professionella och å andra sidan att de inte blir lyssnade på och erkända som förälder till sitt barn. "Det förbättrade samarbetet över tid" kännetecknas av att föräldrarnas egen uppfattning förändrats och att de med tiden accepterat situationen. "Det minskade samarbetet över tid" kännetecknas av att föräldrarna från början samtyckt till placeringen men med tiden upplevt att socialarbetarna inte vill hjälpa dem utan snarare förstör relationen till barnet och möjligheten till en återförening. Slutligen presenterades "brist på samarbete" som kännetecknas av att föräldrarna känner sig missuppfattade som föräldrar, har upplevelser av att inte känna igen sig i beskrivningarna från socialarbetarna och att inte heller få hjälp när de efterfrågat konkreta planer. Utifrån vad som framkommer om det konstruktiva samarbetet vill vi uppmärksamma att föräldrarna på sätt och vis också kan förstås utifrån modellen "Person och system"⁶ (Skau, 2018). Föräldrarna agerar också inom ramar som enligt modellen sätts av systemet. När det i det konstruktiva samarbetet beskrivs att föräldrarna valt att samarbeta har de aktivt valt att agera på ett visst sätt inom de ramar de befinner sig inom. Ramarna är såklart olika vida och olika tydliga för föräldrarna. Här blir då socialarbetarens makt synlig igen. Socialarbetaren kan i sin position välja att mer eller mindre tydligt uppmärksamma ramarna för föräldern (Ibid.).

I Schofield m.fl. (2011) artikel framkom att föräldrarna upplevde det bättre att samarbeta än att reagera på vad socialarbetarna säger och gör samt att de samarbetade för barnets välbefinnande. En annan aspekt som nämnts i publikationerna är föräldrarnas önskan av att bli sedda och erkända i mötet med socialarbetare. Det har framkommit att de inte känner att de kan uttrycka sig som de vill av rädsla för vad det kan användas mot. Både Höjer (2011), Moldestad och Skilbred (2010) samt Schofield m.fl. (2011) lyfter fram en brist hos socialarbetare i att uppmärksamma den kris-och sorgereaktion som föräldrarna beskrivits följa efter ett omhändertagande, reaktionen upplevs snarare användas emot dem. Vi kan

---

⁶ I teorikapitlet på s. 16

förstå den rädsla som beskrivit hos föräldrarna bland annat utifrån den makt som finns i dokumentation (Skau, 2018). Det som dokumenteras efter ett möte eller kontakt mellan socialarbetare och förälder finns kvar vilket gör att det kan återkommas till vid senare tillfällen. Beroende på var socialarbetaren placerar sig på jämlikhetsorienteringsaxeln i modellen "Person och system" samt vilken kunskap om de reaktioner och känslor som föräldern går igenom kan socialarbetaren dokumentera utifrån ett mer eller mindre hänsynstagande till det fulla sammanhanget. Makten i och med dokumentation skulle kunna uppfattas som dubbel, dels i hur den skrivs och dels i hur den sedan används. Denna makt ligger helt och hållet hos socialarbetaren.

Bredden av föräldrarnas upplevelser beskrivs också av Höjer (2011). Höjer presenterar i sin artikel erfarenheter både från föräldrar som känt sig delaktiga och lyssnade på och erfarenheter från de som inte känt sig lyssnade på. Flera av föräldrarna hade erfarenhet av en stor omsättning av socialarbetare och upplevde i och med det inga framsteg. Föräldrarna hade också upplevelser av att ha mycket kontakt med socialarbetaren under utredningstiden men att kontakten blev näst intill obefintlig efter att bedömningen var klar och barnet placerats. Att föräldrarna inte får stöd efter att utredningen som lett fram till/ initierats vid omhändertagande av deras barn gör Skaus (2018) modell "Makt och hjälp"⁷ intressant. Bristen på stöd borde göra att hjälpeffekten blir låg likt punkt A i modellen där relationen kännetecknas av mycket makt men lite hjälp.

Otterlei och Engebretsen (2021), Memarnia m.fl. (2015) samt Storhaug och Kojan (2017) framhäver i sina artiklar att det bland föräldrarna i deras studier fanns upplevelser av maktlöshet inför socialarbetarna utifrån att det är de som bestämmer, att de inte kände sig tagna på allvar, att de inte var hörda och tvivel på om socialarbetaren vill kännas vid förändringen de arbetat för. I Storhaug och Kojans (2017) artikel framkom dock också att cirka hälften av de intervjuade var nöjda med samarbetet och att de upplevt sig behandlas bra. Utifrån modellen "Person och system" skulle det kunna tyda på att socialarbetaren valt att använda sin kompetens till att minska den strukturella maktaspekten vilket i modellen "Makt och hjälp"⁸ tyder på att hjälpeffekten blir högre, likt punkt B i modellen (Skau, 2018).

---

⁷ I teorikapitlet på s. 15

⁸ I teorikapitlet på s. 15

Föräldrarnas upplevelse av brist på professionellt stöd, både innan, under och efter omhändertagandet har framhävts i artiklarna. I Storhaug och Kojans (2017) resultat framkom att vårdnadshavare inte upplevde att de blivit lyssnade på innan situationen blev för allvarlig och barnet omhändertogs. I Memarnia m.fl. (2015) framkom att föräldrar hade tankar om att omhändertagandet kanske inte behövt ske om de hade blivit erbjudna rätt stöd i stället. Föräldrarnas upplevelse tyder på en väldigt låg effekt av hjälp och att socialarbetarna de refererar till snarare befinner sig nära den hierarkiska orienteringen än jämlikhetsorienteringen på personnivån i modellen "Person och system"⁹ (Skau, 2018). Frågan är dock om socialarbetarna medvetet eller omedvetet befinner sig långt ner på personaxeln och om socialarbetaren befinner sig i en organisation som är nära en hierarkisk orientering på systemaxeln. Systemet påverkar socialarbetarens makt och handlingar oavsett om socialarbetaren medvetet reflekterar eller inte. Systemet, den sociala barnvården som myndigheten är en del av, har formats under längre tid (Järvinen, 2013). Det gör att de förväntningar, regler och synsätt som finns inom myndigheten kan vara svåra att uppfatta och därmed ifrågasätta då de uppfattas som självklarheter (Ibid.).

Det framkom i Rockhill (2021) att föräldrar kände sig mer delaktiga och lyssnade på då de fått vara med i planering av vården, oavsett om en återförening var möjlig eller inte. Morgan m.fl. (2019), Shanks och Weitz (2020) samt Syrstad och Slettebø (2020) har undersökt föräldrarnas upplevelse av en specifik stödinsats. Insatsen har då varit någon form av samtalsstöd enskilt eller i grupp. Föräldrarnas upplevelse har framför allt framställts som positiv. Aspekter som lyfts fram är att de där fått möjlighet att uttrycka sig fritt utan att bli dömda eller få det som de vill säga använt emot sig. Det framkom att det för många av föräldrarna var första gången de fått prata, inte bara om känslor och tankar kopplade till barnets placering utan också om sådant de varit med om tidigare i livet. Till skillnad från kontakten med socialarbetare på en myndighet framkom det i de här tre studierna positiva upplevelser hos föräldrarna när det gällde kontakten med en annan typ av socialarbetare. Detta är i linje med Skaus (2018) modell "Makt och hjälp"¹⁰ och hur punkt D där beskrivs. Socialarbetaren har lite makt och mötet mellan socialarbetaren och föräldern leder till mycket hjälp.

---

⁹ I teorikapitlet på s. 16

¹⁰ I teorikapitlet på s. 15

6. Avslutande diskussion

Syftet med studien var att undersöka resultat från forskning om föräldrars upplevelser av att ha sina barn placerade i samhällsvård samt genom begreppet makt söka förståelse för resultaten som berör föräldrarnas upplevelser av förhållandet till de socialarbetare de mött. Vi vände oss till litteratur för att få svar på vad som framkommer om detta i studier som beaktar just föräldrarnas upplevelser. Våra frågeställningar var vilka aspekter lyfts fram i resultaten i våra valda publikationer om föräldrarnas upplevelser av att ha haft sina barn placerade i samhällsvård samt hur kan vi utifrån de resultat som beaktar föräldrarnas upplevelse av relationen till socialarbetare förstå det förhållandet utifrån ett maktperspektiv? Vi vill belysa att vår studie endast presenterar en av många ingångsvinklar till att söka förståelse för vårdnadshavares upplevelser och att det som vår studie presenterar därför är ett av många sätt att förstå föräldrarna och systemet de befinner sig inom.

Studien har visat socialarbetarens relation i rollen som både den som ska kontrollera och stödja samt hur dessa dimensioner framställts i föräldrarnas upplevelser. Det blir socialarbetaren på den sociala myndigheten som har makten över om resurser ges och i så fall vilket stöd utifrån dessa resurser som ska hjälpa till att öka föräldrarnas förutsättningar att nå och kunna utöva det föräldraskap som socialarbetaren kategoriserar som tillräckligt. Socialarbetaren har makten att ge stöd och hjälp men också makten att göra bedömningar av (kontrollera) föräldraskapsförmågor utifrån de kriterier som socialarbetaren har att förhålla sig till. Studien har visat att mycket makt ständigt är närvarande i mötet mellan förälder och socialarbetare på den sociala myndigheten. Det som socialarbetaren har att förhålla sig till är huruvida kontakten ska syfta till att erbjuda mycket eller lite hjälp för föräldern i fråga. Att föräldern är aktuell hos myndigheten skulle till viss del kunna förstås utifrån de samhälleliga kategoriseringar av vad det goda föräldraskapet innebär vilket därmed synliggör bristerna och det som uppfattas som avvikande i föräldrarnas föräldraskap.

De ramar som föräldrarna har att förhålla sig till blir förändrade i samband med barnets omhändertagande och påverkar föräldrarnas möjlighet att vara förälder. Föräldrarna hamnar i en beroendeställning till socialarbetaren vilket bekräftar den ojämlika relationen som båda parterna måste förhålla sig till. En maktaspekt som helt och hållet ligger på socialarbetaren är dokumentationen som inte bara påverkar föräldern för tillfället utan blir något som samhället kan återkomma till. Vilka insatser som erbjuds är i relationen mellan socialarbetaren och

föräldern helt och hållet i socialarbetarens makt. Socialarbetaren har dock att förhålla sig till det system som hen befinner sig inom. I vår studies publikationer har det framkommit att föräldrarnas upplevelser av socialtjänsten till stor del består av brist på delaktighet och stöd. I vår svenska kontext tyder det på att socialtjänstens ansvar att erbjuda råd, stöd och hjälp utifrån föräldrarnas behov (6:7 SoL) inte har lyckats fullt ut.

I utredningen om tvångsvård av barn och unga (SOU 2015:71) konstaterades att ett behov finns av stöd till föräldrar vars barn är omhändertagna. Vårt resultat bekräftar att föräldrarna upplever brister och för lite tillgång till hjälp. Resultaten visar också vilka behov som finns utifrån detta. Föräldrarna upplever brist på information, få umgängen med barnet samt en upplevelse av att de själva inte fått något utrymme att prata om vad de upplever och känner. De publikationer som undersökt föräldrarnas upplevelse av samtalsstöd (både enskilt och i grupp) har visat att föräldrarna haft positiva upplevelser av det och de där fått ett sammanhang där de kan få uttrycka sina tankar och funderingar. Att få uttrycka sig fritt har minskat känslan av maktlöshet som kan inträda i samtalet med socialtjänsten. I publikationerna har det dock framkommit att andra insatser än samtalsstöd inte har erbjudits. Det innebär att föräldrarnas positiva upplevelser av samtalsstöd inte kan ställas i relation till andra insatser och att föräldrarna inte haft någon möjlighet att göra jämförande utvärderingar av olika insatser. Bristen på insatser kopplade till föräldraförmågor och relationen mellan förälder och barn nämndes enbart i artikeln av Shanks och Wietz (2020). Då det finns en möjlighet till återförening borde det vara av betydelse utifrån både föräldrarnas och barnens perspektiv att föräldern får hjälp och stöd i att utföra det förändringsarbete som krävs för en återförening samt att barnet och förälderns relation bevaras under den tid som förändringsarbetet tar. Barnets rätt till sina föräldrar framhävs i artikel 9 i Barnkonventionen (Utrikesdepartementet, 2006) och i SoL och LVU uttrycks barnets rätt till fortsatt kontakt (6:1 SoL, 14§ LVU). Vi vill understryka att det däremot inte finns någon mänsklig rättighet att vara förälder. Vi har i denna studie lyft föräldrarnas perspektiv och vi tror att det skulle kunna finnas många vinster i att se över det stöd föräldrarna kan erbjudas inte bara utifrån föräldrarnas perspektiv utan även utifrån barnets. Något som diskuteras väldigt lite är hur många olika sätt det finns att vara förälder på. I samhället finns till exempel en stor acceptans för ett växelvis boende mellan två föräldrar så utöver att vara boendeförälder på heltid skulle man kunna undersöka möjligheter till andra behovsprövade alternativ. Kanske skulle till exempel ett veckovis växelvis boende mellan förälder och familjehem vara ett mellanting mellan att ha helgavlastning av kontaktfamilj och familjehemsplacering på heltid.

Vi vill lyfta att vårt resultat ger en förhållandevis samstämmig bild över föräldrarnas upplevelser vilket är intressant eftersom det finns en bred mängd länder bland våra publikationer. Publikationerna belyser något olika perspektiv vilket dock gör det svårt att utifrån just dessa publikationer undersöka om det finns skillnader mellan länder där det finns ett specifikt barnskyddssystem gentemot de länder där det finns ett familjeinriktat barnskyddssystem (Cocozza, 2014). Detta skulle vara intressant att undersöka vidare. Där vi i vår analys har hänvisat till modellen "Person och system" (Skau, 2018) och diskuterat socialarbetarens plats i modellen har frågan väckts om hur mycket som egentligen kan styras av den enskilde socialarbetaren och hur mycket som ligger på samhällssystemet i arbetet med föräldrarna. Hur mycket socialarbetaren än vill och agerar finns det yttre gränser inom myndighetsvärlden som styr vad socialarbetaren har möjlighet att göra. Möjliga faktorer som påverkar de yttre gränserna skulle kunna vara tid och ekonomi. Socialarbetaren påverkas av samhällssystemet i sin yrkesutövning vilket i sin tur påverkar föräldrarna de möter och barnen som det berör. Intressant att studera vidare skulle vara att undersöka hur stort handlingsutrymme socialarbetaren har i förhållande till det samhällssystem socialarbetaren verkar inom vad gäller arbetet med föräldrar vars barn är placerade inom samhällsvård. Det vill säga att vidare granska vilka värderingar och principer som ska väga tyngst i den sociala barnvården. Då samtalsstöd i vår studie framkommit som enda insats i arbetet med föräldrar i arbetet med föräldraförmågan och relationsarbetet mellan barn och förälder är det också av intresse att undersöka vilken betydelse fler och andra insatser skulle betyda för föräldrar och barn.

Referenslista

- Andersson, G & Sallnäs, M (2019). Social barnavård och barns utsatthet. I Andersson, G., Höjer, I., Sallnäs, M & Sjöblom, Y (red.), *När samhället träder in. Barn, föräldrar och social barnavård*. Lund: Studentlitteratur.
- Barnombudsmannen (2021). *Det här är barnkonventionen*. Hämtad 2021-11-17 från [Det här är barnkonventionen - Barnombudsmannen](#)
- Bryman, A (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber.
- Börjesson, M & Rehn, A (2009). *Makt*. Malmö: Liber.
- Cocozza, M (2014). Barns rätt till skydd - en bristande konstruktion. I Cederborg, A-C & Warnling-Nerep, W (red.), *Barnrätt*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Forsberg, C & Wengström, Y (2016). *Att göra systematiska litteraturstudier. Värdering, analys och presentation av omvårdnadsforskning*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Friberg, F (2017). Tankeprocessen under examensarbete. I Friberg, F (red.), *Dags för uppsats. Vägledning för litteraturbaserade examensarbeten*. Lund: Studentlitteratur.
- Giddens, A & Sutton, P (2014). *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Höjer, I (2019). Föräldrar möter social barnavård - att ha sitt barn i familjehem. I Andersson, G., Höjer, I., Sallnäs, M & Sjöblom, Y (red.), *När samhället träder in. Barn, föräldrar och social barnavård*. Lund: Studentlitteratur.
- Höjer, I & Höjer, S (2019). De professionella i den sociala barnavården. I Andersson, G., Höjer, I., Sallnäs, M & Sjöblom, Y (red.), *När samhället träder in. Barn, föräldrar och social barnavård*. Lund: Studentlitteratur.
- Jacobsen, D.I (2016). *Förståelse, Beskrivning och förklaring. Introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och social arbete*. Lund: Studentlitteratur.
- Järvinen, M (2013). Ett maktperspektiv på mötet mellan klient och system. I Meeuwisse, A & Swärd, H (red.), *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Schiratzki, J (2019). *Barnrättens grunder*. Lund: Studentlitteratur.
- Skau, G. M (2018). *Mellan makt och hjälp. Det flertydiga förhållandet mellan klient och hjälpare*. Stockholm: Liber.
- Socialstyrelsen (2018). *Grundbok i BBIC - Barns behov i centrum*. Falun: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2020). *Placerade barn och unga. Handbok för socialtjänsten*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2021). *Statistik om socialtjänstinsatser till barn och unga 2020*. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/statistik/2021-8-7516.pdf>
- Utrikesdepartementet (2006). *Mänskliga rättigheter. Konventionen om barnets rättigheter*. Stockholm: Utrikesdepartementet.

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Welbourne, P & Dixon, J (2013). Introduction. I Welbourne & Dixon (red.), *Child protection and child welfare. A global appraisal of cultures, policy and practice*. London och Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.

Östlundh, L (2017). Informationssökning. I Friberg, F (red.), *Dags för uppsats. Vägledning för litteraturbaserade examensarbeten*. Lund: Studentlitteratur.

Lagar, förarbeten och utredningar

Proposition 1989/90:28. *Om vård i vissa fall av barn och ungdomar*. Hämtad från:

[med anledning av prop. 1989/90:28 om vård i vissa fall av barn och ungdomar Motion 1989/90:So6 av Karin Israelsson m. fl. \(c\) - Riksdagen](#)

SFS 1990:52. *Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga*. Stockholm: Socialdepartementet.

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*. Stockholm: Socialdepartementet.

SFS 1949:381. *Föräldrabalk*. Stockholm: Justitiedepartementet.

SFS 1994:1219. *Lag om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna*. Stockholm: Justitiedepartementet.

SOU 2015:71. *Utredningen om tvångsvård av barn och unga*. Stockholm: Elanders Sverige.

Bilaga 1 - Publikationerna som ligger till grund för vår studie

- Bengtsson, T. T., & Karmsteen, K. (2021). Recognition of parental love: Birth parents' experiences with cooperation when having a child placed in family foster care in Denmark. *British Journal of Social Work*, 51(6), 2001–2018.
doi:<http://dx.doi.org/10.1093/bjsw/bcaa127>
- Eli Buchbinder PhD & Orit Bareqet-Moshe MA. (2011). Hope and Siege: The Experiences of Parents Whose Children Were Placed in Residential Care. *Residential Treatment for Children & Youth*, 28(2), 120–139. doi:10.1080/0886571X.2011.576928
- García-Martín MÁ, Fuentes MJ, Bernedo IM, Salas MD. (2019). The views of birth families regarding access visits in foster care. *Journal of Social Work*. 19(2): 173–191.
doi:10.1177/1468017318757399
- Höjer, I. (2007). *Föräldrars röster - hur är det att ha sina barn placerade i fosterhem? Brukare och forskare samverkar*. Stockholm: Allmänna barnhuset.
- Höjer, I. (2009). Birth parents' perception of sharing the care of their child with foster parents. *Vulnerable Children and Youth Studies*, 4(2), 161–168.
doi:10.1080/17450120903012941
- Höjer, I. (2011). Parents with children in foster care – how do they perceive their contact with social workers. *Practice*, 23(2), 111–123. doi:10.1080/09503153.2011.557149
- Lewis, S., & Brady, G. (2018). Parenting under adversity: Birth parents' accounts of inequality and adoption. *Social Sciences*, 7(12).
doi:<http://dx.doi.org/10.3390/socsci7120257>
- Malet, M.F., Mcsherry, D., Larkin, E., Kelly, G., Robinson, C. and Schubotz, D. (2010), Young children returning home from care: the birth parents' perspective. *Child & Family Social Work*, 15: 77–86. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1111/j.1365-2206.2009.00645.x>
- Memarnia N, Nolte L, Norris C, Harborne A. (2015). 'It felt like it was night all the time': listening to the experiences of birth mothers whose children have been taken into care or adopted. *Adoption & Fostering*, 39(4), 303–317. doi:10.1177/0308575915611516
- Moldestad, B & Skilbred, D. (2010). Når barn bor i fosterhjem - utfordringer i samarbeidet mellom foreldre og barneverntjenesten. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 87(1), 32–45.
- Morgan, HCM, Nolte, L, Rishworth, B, Stevens, C. (2019). 'My children are my world': raising the voices of birth mothers with substantial experience of counselling

- following the loss of their children to adoption or foster care. *Adoption & Fostering*, 43(2), 137–154. doi: 10.1177/0308575919848906
- Otterlei MT, Engebretsen E. (2021). Parents at war: A positioning analysis of how parents negotiate their loss after experiencing child removal by the state. *Qualitative Social Work*. 0(0). doi:[10.1177/14733250211048546](https://doi.org/10.1177/14733250211048546)
- Rockhill, A. (2021). Parents' experiences of family team meetings in child welfare. *Child & Family Social Work*. 26: 370–378. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1111/cfs.12818>
- Said Salem, R., & Wilde, L. D. (2021). Life after an out-of-home placement: What biological parents in foster care tell us about parenthood. *Child & Family Social Work*, 1–9. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1111/cfs.12857>
- Schofield, G., Moldestad, B., Højer, I., Ward, E., Skilbred, D., Young, J., & Havik, T. (2011). Managing Loss and a Threatened Identity: Experiences of Parents of Children Growing Up in Foster Care, the Perspectives of their Social Workers and Implications for Practice. *British Journal Of Social Work*, 41(1), 74–92. doi:10.1093/bjsw/bca07
- Shanks, E., & Weitz, Y. (2020). Supportive practices: Perceptions of interventions targeting parents whose children are placed in out-of-home care. *Adoption & Fostering*, 44(4), 349–362. doi:10.1177/0308575920968239
- Storhaug, AS, Kojan, BH. (2017). Emergency out-of-home placements in Norway: Parents' experiences. *Child & Family Social Work*. 22: 1407–1414. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1111/cfs.12359>
- Sykes, J. (2011). Negotiating stigma: Understanding mothers' responses to accusations of child neglect. *Children and Youth Services Review*, 33(3), 448–456. doi:10.1016/j.childyouth.2010.06.015
- Syrstad, E, Slettebø, T. (2020). To understand the incomprehensible: A qualitative study of parents' challenges after child removal and their experiences with support services. *Child & Family Social Work*. 25: 100–107. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1111/cfs.12662>
- Weitz, Y., & Karlsson, M. (2021). Professional or authentic motherhood? Negotiations on the identity of the birth mother in the context of foster care. *Qualitative Social Work: QSW: Research and Practice*, 20(3), 703–717. doi:10.1177/1473325020912815

Bilaga 2 - Informationsbrev

Socionomprogrammet Göteborgs Universitet

2021-10-19

**Vill du vara med i en studie och berätta om ditt arbete med placerade barns föräldrar?
Vi söker dig som kan tänka dig att ställa upp på intervju under veckorna 42–44!**

Hej!

Vi heter Julianna och Astrid och är socionomstudenter på Göteborgs Universitet och vi kommer under hösten 2021 att skriva vår kandidatuppsats i socialt arbete. Vi vill med detta brev ge dig kortfattad information om vår studie och hur de uppgifter vi kommer att samla in kommer att användas och förvaras.

Syftet med vår studie är att genom intervjuer få en ökad förståelse och kunskap om hur socialsekreterare arbetar med föräldrar till barn som är placerade samt socialsekreterares erfarenheter kring processen fram till beslut om återförening mellan det placerade barnet och dess förälder eller beslut om fortsatt placering. Intervjun kommer att genomföras via videosamtal och beräknas pågå i cirka 40-60 minuter. Vi kommer att spela in intervjun via telefon/dator för att sedan kunna transkribera den.

Under arbetet med uppsatsen förhåller vi oss till Vetenskapsrådets forskningsetiska principer. Dessa är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Det innebär att de som deltar ska upplysas om studiens syfte och vara medvetna om vad de samtycker till. Vi kommer att sträva efter största anonymitet och det vi samlat in kommer att hanteras och förvaras enbart av oss. Namn, arbetsplats och ort kommer att tas bort. Materialet kommer även enbart användas för denna studies syfte. När studien är examinerad och godkänd kommer det insamlade materialet att förstöras. Deltagandet är helt frivilligt och du har möjlighet att (fram till 24/11 då uppsatsen lämnas in för slutseminarium) avbryta din medverkan.

Vi hoppas att du är intresserad av att berätta om dina erfarenheter! Om du vill medverka hör av dig till oss via mail eller telefon. Kontakta oss gärna om du har frågor.

Med vänliga hälsningar,

Julianna Westerberg

guswesteju@student.gu.se

0768140768

Astrid Hedlund

gushedas@student.gu.se

0765571911

Uppsatshandledare:

Charlotte Melander

charlotte.melander@socwork.gu.se